

gemeente woudrichem

bestemmingsplan vesting 2005

gemeente woudrichem
bestemmingsplan vesting 2005

toelichting
voorschriften
plankaart

vastgesteld d.d.....30 mei 2006

goedgekeurd d.d.

INHOUDSOPGAVE

Blz.

1.	INLEIDING	1
1.1.	Aanleiding en doel	1
1.2.	Begrenzing plangebied en beschermd stadsgezicht	1
1.3.	Vigerende plannen	1
1.4.	Karakter van het plan	2
1.5.	Opzet van de toelichting	2
2.	BELEIDSKADER	3
2.1.	Rijksbeleid	3
2.1.1	Beschermd stadsgezicht	3
2.1.2	Belvédère	7
2.1.3	Beleidslijn 'Ruimte voor de Rivier'/ 1997	7
2.1.4	Planologische kernbeslissing 'Ruimte voor de Rivier'	8
2.2.	Hoogheemraadschap Alm en Biesbosch	8
2.3.	Provinciaal beleid	8
2.4	Gemeentelijk beleid	11
2.4.1	Vigerende bestemmingsplannen	11
2.4.3	Groenstructuurplan	12
2.4.4.	Het waterfront in beweging	14
2.4.5	Notitie parkeerbeleid vesting Woudrichem	15
2.4.6	Lokale prostitutienota Woudrichem	15
2.5.	Beginspraak	17
2.6	Ondernemersvereniging	18
3.	RUIMTELIJKE BESCHRIJVING	21
3.1.	Historie	21
3.2	Archeologie	23
3.3	Ruimtelijke karakteristiek	25
3.3.1	Ligging in de omgeving	25
3.3.2	Wallen en grachten	25
3.3.3	Stratenpatroon	27
3.3.4	Bebouwingskenmerken	29
3.3.5	Openbare ruimte	33
3.3.6	Groen en tuinen	33
3.4	Consequenties met betrekking tot de planopzet	34
4.	FUNCTIONELE BESCHRIJVING	37
4.1.	Algemeen	37
4.2.	Wonen	37
4.3.	Werken	37
4.4.	Maatschappelijke en culturele voorzieningen	39
4.5.	Recreatie en toerisme	41
4.6.	Verkeer en vervoer	43
4.7	Functieveranderingen	43
4.8	Consequenties met betrekking tot de planopzet	44
5.	MILIEUASPECTEN	45

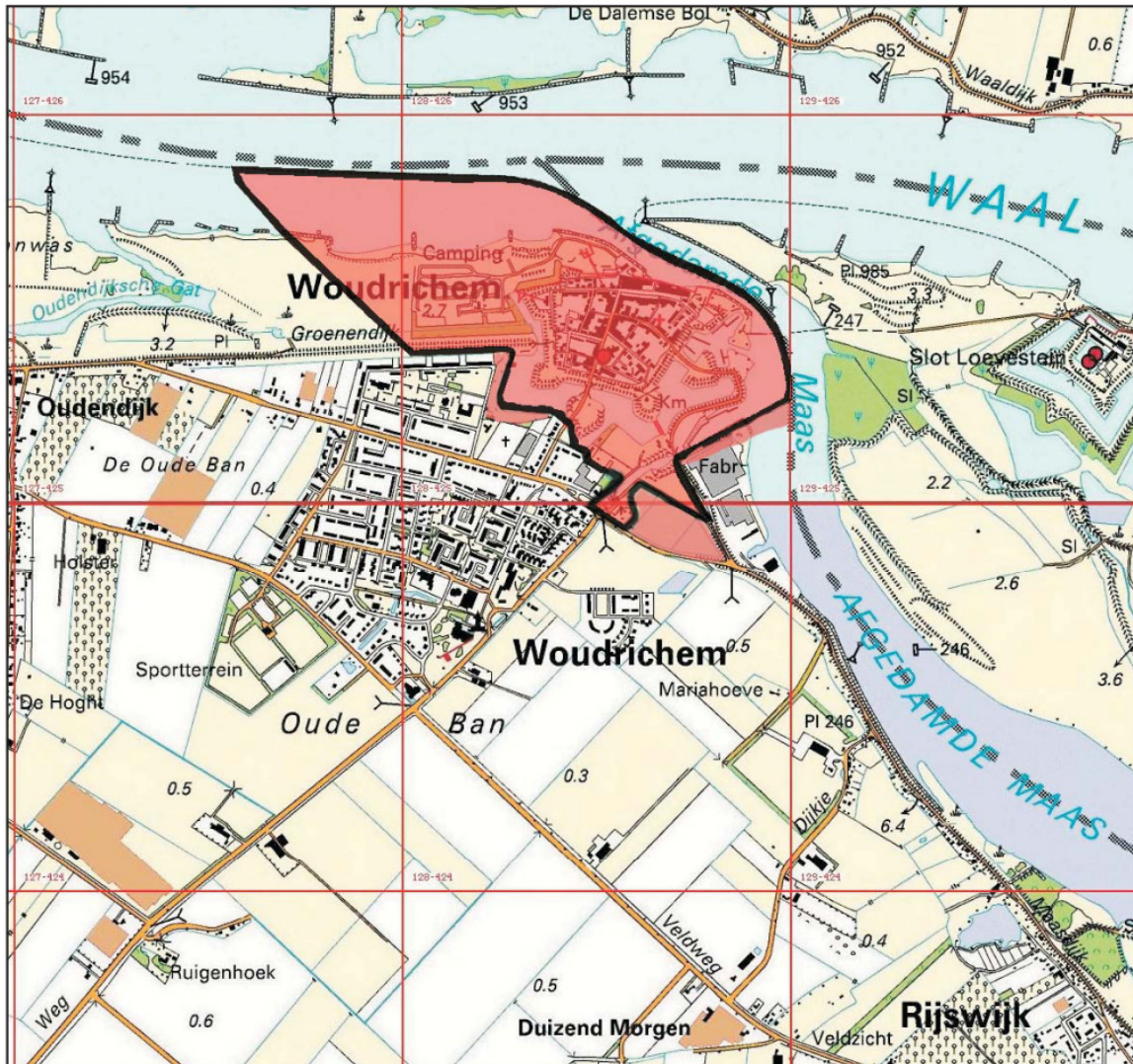
5.1.	Algemeen	45
5.2.	Bodem	45
5.3.	Water	45
5.4.	Wegverkeerslawaaï	46
5.5.	Luchtkwaliteit	46
5.6.	Externe veiligheid en hindercirkels	46
5.7.	Molenbiotoop	46
5.8.	Belemmeringen beleidslijn Ruimte voor de Rivier	47
5.9.	Consequenties met betrekking tot de planopzet	47
6.	JURIDISCHE PLANOPZET	49
6.1.	Algemeen	49
6.2.	Bebouwing	50
6.3.	Bestemmingen	50
6.4.	Bijzondere bepalingen	52
7.	OVERLEG EN UITVOERBAARHEID	53
7.1.	Maatschappelijke uitvoerbaarheid	53
7.1.1	Beginspraak	53
7.1.2	Vooroverleg	53
7.1.3	Resultaten inspraak	53
7.1.4	Resultaten vooroverleg ex artikel 10 B.r.o.	53
7.2.	Economische uitvoerbaarheid	54

BIJLAGE 1 Overzicht monumenten

BIJLAGE 2 Historie en ontstaansgeschiedenis van Woudrichem

Woudrichem De Vesting

plangebied

beschermd stadsgezicht

plangebied en beschermd stadsgezicht

1. INLEIDING

1.1. Aanleiding en doel

De gemeente Woudrichem is voornemens het verouderde bestemmingsplan voor de vesting van Woudrichem te actualiseren. Het geldend bestemmingsplan (uit 1972) is inmiddels verouderd, diverse functies zijn veranderd en het juridisch kader is achterhaald. In december 1972 is de vesting aangewezen als beschermd stadsgezicht. De ruimtelijke karakteristiek en cultuurhistorische waarden moeten behouden blijven en beschermd worden, echter zonder dat de vesting een museum wordt. Gewenste ruimtelijke ontwikkelingen moeten plaats kunnen vinden. Het bestemmingsplan dient aanleiding te geven tot een positieve ontwikkeling op het gebied van wonen, werken, bedrijvigheid en recreatie. Ten behoeve van bovenstaande ontwikkelingen is een actueel ruimtelijk juridisch kader gewenst.

Het doel van het bestemmingsplan is tweeledig:

- Beschermen van de ruimtelijke karakteristiek en cultuurhistorische waarden van de vesting (ruimtelijk conserverend). Gewenste ruimtelijke ontwikkelingen moeten plaats kunnen vinden;
- Ruimte bieden aan publieksgerichte, sociaal-culturele en recreatieve functies in het plangebied (functioneel dynamisch), ten behoeve van een levendige vesting.

Zowel bewoners als bezoekers zullen de vesting Woudrichem als een levendig en levend woonwerkstadje moeten kunnen ervaren.

Ter ondersteuning van de juridische regeling is een beeldkwaliteitplan opgesteld, waarin meer specifiek de eisen met betrekking tot vormgeving van gebouwen en openbare ruimte worden aangegeven. Deze eisen hebben tot doel het veiligstellen van de karakteristiek van de vesting en het inzichtelijk maken van de eisen waaraan bouwplannen en inrichtingsplannen moeten voldoen. In de beschrijving in hoofdlijnen in de voorschriften van het bestemmingsplan wordt naar het beeldkwaliteitplan verwezen.

1.2. Begrenzing plangebied en beschermd stadsgezicht

De grens van het plangebied (zie bijgevoegde afbeelding) volgt voor een groot deel de grens van het gebied dat bij besluit van 21 december 1972 is aangewezen als beschermd stadsgezicht Woudrichem. Om praktische reden wijkt de plangrens aan de zuidzijde iets af, de plangrens volgt hier de stadsgracht. Aan de zuidoostelijke zijde is een deel van het beschermd stadsgezicht buiten dit bestemmingsplan gehouden. Dit deel, ten zuidoosten van de Postweg, is adequaat geregeld in het bestemmingsplan Buitengebied 1997. Het plangebied valt geheel binnen het beschermd stadsgezicht.

1.3. Vigerende plannen

Op dit moment zijn voor het plangebied twee bestemmingsplannen van kracht:

- Bestemmingsplan Vesting (vastgesteld d.d. 27 december 1972, goedgekeurd d.d. 4 juni 1974); en
- Bestemmingsplan Buitengebied 1997 (vastgesteld d.d. 3 december 1997, goedgekeurd d.d. 7 juli 1998).

1.4. Karakter van het plan

Het plan is opgezet als een plan krachtens artikel 10 van de Wet op de Ruimtelijke ordening (WRO), dat wil zeggen een plan met gedetailleerde bestemmingen die het huidige en/ of gewenste gebruik bevestigen en op grond waarvan in voorkomende gevallen direct bouwvergunning kan worden verleend. Waar nodig of gewenst zijn flexibiliteits-instrumenten toegevoegd, zoals vrijstellings-, nadere eisen- en wijzigings-bevoegdheden.

Een bijzondere aspect vormt de aanwijzing van de Vesting tot het beschermd stadsgezicht. In aanvulling op de "normale" regels, zijn bijzondere regels opgenomen voor bebouwing en inrichting die verband houden met de te beschermen waarden.

1.5. Opzet van de toelichting

Het bestemmingsplan bestaat uit de volgende drie delen:

- De **toelichting**; hierin worden de overwegingen weergegeven die hebben geleid tot het geven van een bepaalde bestemming aan een stuk grond, alsmede een uitleg van de gebruikte bestemmingen;
- De **voorschriften**; hierin wordt per bestemming een omschrijving gegeven van de doeleinden en voorschriften met betrekking tot het gebruik van de in dit plan begrepen gronden en de zich daarop bevindende opstallen; en
- De **plankaart**, met daarop aangegeven de bestemmingen van alle gronden. Een bijzonder onderdeel van de plankkaart is de **gevel- en kappenkaart**, welke hoort bij de regeling van het beschermd stadsgezicht.

De **toelichting** is na deze inleiding als volgt opgebouwd:

In **hoofdstuk 2** wordt het beleidskader beschreven dat heeft geleid tot voorliggend bestemmingsplan. Specifiek wordt ingegaan op de aanwijzing van de vesting Woudrichem tot beschermd stadsgezicht;

Hoofdstuk 3 vormt een beschrijving van de ruimtelijke karakteristiek van de vesting, hoe deze ontstaan is en wat de waardevolle elementen zijn die beschermd worden met behulp van het nieuwe bestemmingsplan;

In **hoofdstuk 4** wordt de functionele karakteristiek van de vesting beschreven en worden conclusies getrokken ten aanzien van de gewenste functionele ontwikkelingen;

Hoofdstuk 5, vervolgens, beschrijft de milieuaspecten die aan de orde zijn in dit bestemmingsplan;

In **hoofdstuk 6**, de juridische planopzet, wordt de juridische regeling van de functionele en ruimtelijke karakteristiek in de vesting toegelicht;

In **hoofdstuk 7**, tot slot, worden de resultaten van gevoerd overleg en de uitvoerbaarheid van het bestemmingsplan beschreven.

2. BELEIDSKADER

2.1. Rijksbeleid

2.1.1 Beschermd stadsgezicht

Op 21 december 1972 is de vesting Woudrichem met omliggende gronden aangewezen tot beschermd stadsgezicht als bedoeld in de Monumentenwet (artikel 35 van de Monumentenwet 1988). De inhoudelijke basis voor de regeling in het bestemmingsplan ligt in de toelichting of 'Redengevende Beschrijving' bij de aanwijzing.

“Woudrichem behoort tot een van de oudste oeverstadjes in ons land. Dat de nederzetting op een respectabele ouderdom kan bogen, moge blijken uit het feit, dat de plaats onder de naam Unalrichem reeds in de negende eeuw voorkomt op de lijst van het Utrechtse bisdom.

Als nederzetting aan de Waal ontstaan en in haar situatie omstreeks 1300 begunstigd doordat de Maasbedding zich verlegde zodat de plaats aan de samenloop van twee rivieren kwam te liggen, verkreeg Woudrichem in 1356 tolvrijheid en een eigen schepenbank. Tevens werd er een tol gevestigd en verkregen de inwoners in 1362 uitgebreide rechten op de visserij. In 1389 wordt Woudrichem voor het eerst als stad genoemd. Haar welvaart werd echter spoedig afgeremd door de concurrentie van het zich aan de overzijde van de rivier ontwikkelende Gorinchem, waarheen in 1420 de tol werd verplaatst. Sindsdien was Woudrichem nog voornamelijk van belang als vesting en als vissersplaats. In 1573 werd de stad tijdens de oorlogshandelingen platgebrand. In 1574 werd zij voorgoed Staats, hetgeen tot gevolg had, dat zij in 1584 op last van Willem van Oranje opnieuw werd versterkt naar de ontwerpen van de vestingbouwkundige Adriaan Anthonisz van Alkmaar, die in die jaren de verdedigingswerken van Breda, Willemstad, Klundert en Geertruidenberg ontwierp. In 1815 werd de gemeente -tevorens behorend tot Holland- aan de provincie Noord-Brabant toegevoegd.

Hoewel, zoals uit het voorgaande moge blijken, de geschiedenis niet zonder haar sporen achter te laten aan Woudrichem voorbij is gegaan, heeft het stadje zijn oorspronkelijke identiteit van markt- en vestingstadje aan de rivier behouden.

Met zijn volledig bewaarde vestingwerken, stadspoort, middeleeuwse kerk en grotendeels historische woonhuizen, gebouwd langs het oude stramien van straten, mag het stadsbeeld als geheel een belangrijke historische authenticiteit worden toegeschreven. Vooral aan de Hoogstraat bevinden zich nog een aanzienlijk aantal panden, die de oude glorie van Woudrichem weerspiegelen. Enkele zijn voorzien van gevelstenen en dragen een eigen naam. Voorts bezit Woudrichem nog een aantal individueel belangrijke monumenten, met name dient hierbij de aandacht gevestigd te worden op het oude Raadhuis, de Water- of Gevangenpoort en het Arsenaal. Naast de vestingwerken vormen de uit de 15^e eeuw daterende kerk en toren, die van verre reeds de aandacht op Woudrichem vestigen, een hoogtepunt in het stadsbeeld.

Een bescherming als bedoeld in artikel 20 van de Monumentenwet¹ is alleszins gerechtvaardigd. Gelet op de plannen om Woudrichem ook een recreatieve functie te doen vervullen dient een bescherming eveneens zinvol te worden genoemd.

¹ Thans artikel 35 van de Monumentenwet 1988

De vesting in 2003

Niet alleen echter het stadje zelf wettigt een wettelijke bescherming; ook enkele delen buiten de plaats, aansluitend op de vestingwerken, dienen binnen de bescherming te worden betrokken, teneinde te voorkomen dat een ongewenste ontwikkeling direct buiten de vesting de karakteristiek van de vesting zal aantasten. Met name aan de westzijde is een strook grond binnen het beschermde gebied opgenomen, omdat Woudrichem zich aan deze zijde vanaf de rivier op ongemeen fraaie wijze presenteert. Voorts is het te rechtvaardigen, dat aan de zuidzijde de voormalige batterij van de Postweide, alsmede de inundatiesluis binnen de bescherming worden getrokken.

In het te maken bestemmingsplan met beschermende maatregelen, dat het gevolg zal zijn van de aanwijzing tot beschermd stadsgezicht, zal derhalve tot uiting moeten komen, dat deze karakteristiek bewaard blijft. Doch niet alleen het vestingaspect, ook de karakteristiek van de bebouwing dient veilig te worden gesteld door het plan met de daarbij behorende voorschriften. Dit zou kunnen geschieden door de bebouwingsgrenzen der percelen, de hoogte van de bebouwing, de kapvormen en de gevelindeling, alsmede de toe te passen materialen en kleuren zoveel mogelijk gelijk of gelijkwaardig te houden aan de huidige toestand. Voorts dient het plan, voor wat betreft de openbare ruimten, richtlijnen aan te geven ten aanzien van het bestratingmateriaal, alsmede de groenvoorziening, zodat ook deze beeldbepalende elementen garanties worden geschapen dat het historisch karakter van het totaalbeeld niet zal worden verstoord.

Het stedenbouwkundig plan moet evenwel niet tot doel hebben het stadsgezicht in zijn huidige vorm te bevriezen, doch moet beogen dat aan de hand van een in te stellen onderzoek, onder de discipline van de hierboven aangegeven uitgangspunten, de karakteristiek zo goed mogelijk wordt recht gedaan."

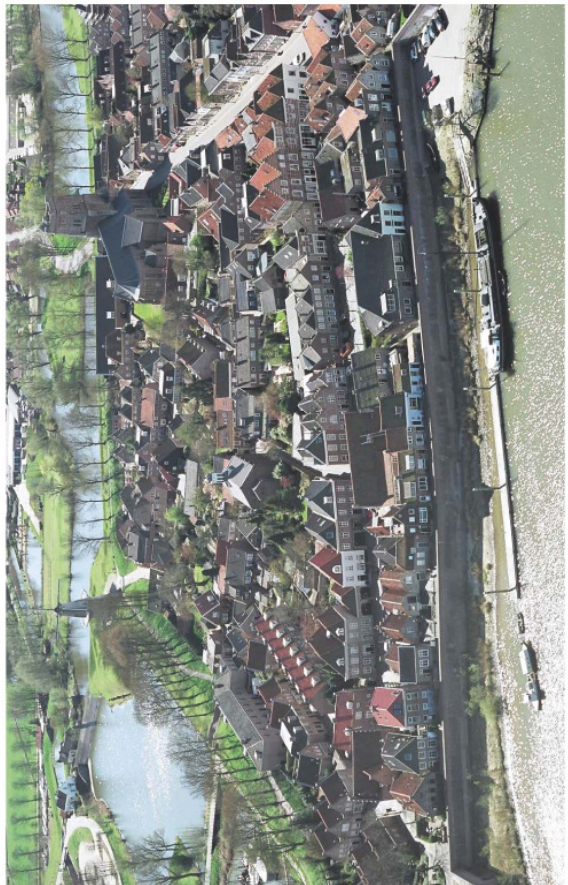
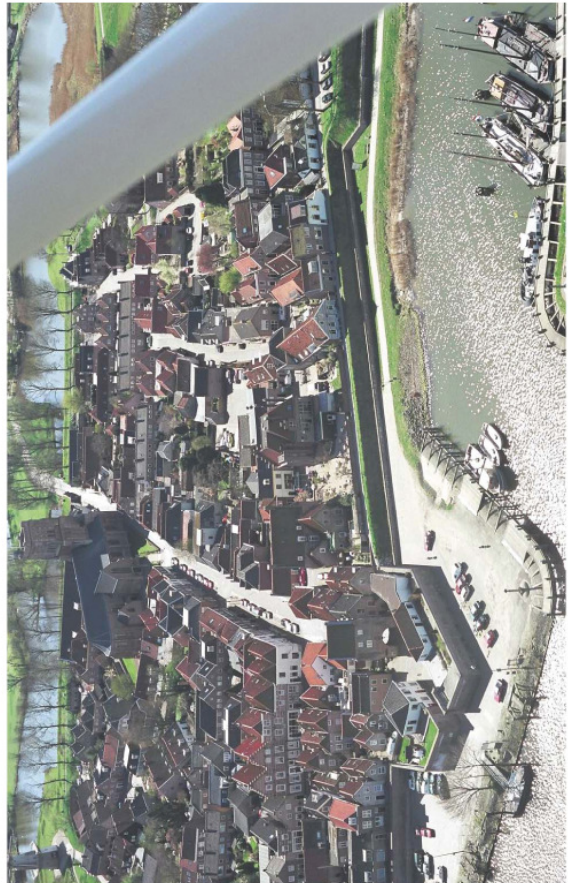
Bovenstaande toelichting bij de aanwijzing tot beschermd stadsgezicht geeft aan voor welke elementen en aspecten en deels ook hoe de vesting beschermd dient te worden. De Redengevende Beschrijving vormt de basis voor voorliggend bestemmingsplan. Meer concreet gaat het om de bescherming van de volgende onderdelen.

- Het zicht op de vesting vanaf de rivier;
- De vestingwerken (de wallen en grachten rondom de vesting);
- De stedenbouwkundige structuur van de vesting;
- De bebouwingskenmerken binnen de vesting.

De aanwijzing tot beschermd stadsgezicht volgt, kortom, zowel uit de aanwezigheid van vestingwerken als uit de structuur en de karakteristiek van de bebouwing. Behalve de vesting zelf zijn ook enkele delen buiten de vesting opgenomen in het beschermd stadsgezicht om ongewenste ontwikkelingen direct buiten de vesting te voorkomen die de karakteristiek van de vesting zouden aantasten.

Gebouwen die aangewezen zijn als rijks- of gemeentelijk monument worden beschermd door de bepalingen van de Monumentenwet 1988 en de gemeentelijke monumentenverordening. Deze panden behoeven dus geen aanvullende bescherming in het bestemmingsplan. Een overzicht van de monumenten is als bijlage 1 opgenomen bij de toelichting.

Het bestemmingsplan heeft in combinatie met het beeldkwaliteitplan tot doel de karakteristiek van de vesting recht te doen, zonder deze in de huidige vorm te bevriezen.

Belvédèregebied

2.1.2 Belvédère

Op initiatief van de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW), Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV), Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) en Verkeer en Waterstaat (V&W) is de nota Belvédère opgesteld. Het doel van de nota is tweeledig verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving en behoud van het cultureel erfgoed. In de visie van Belvédère zou de cultuurhistorie uitgangspunt moeten zijn voor ruimtelijke planprocessen. Het credo luidt "Behoud door ontwikkeling".

Woudrichem is een zogenaamd 'Belvédèregebied'. In de Belvédèregebieden is sprake van gecombineerde cultuurhistorische waarden. De archeologie, historische (steden-) bouwkundige waarden en historische geografie scoren hoog in de gebieden.

2.1.3 Beleidslijn 'Ruimte voor de Rivier' / 1997

Het buitendijkse deel van het plangebied is onderdeel van het gebied waar de beleidslijn 'Ruimte voor de Rivier' van kracht is. Veiligheid gecombineerd met ruimtelijke kwaliteit is de centrale invalshoek. De beleidslijn is van toepassing op alle nieuwe activiteiten in het winterbed van de grote rivieren. In het winterbed worden ingrepen getoetst, die zouden kunnen leiden tot:

- waterstandsverhoging in de huidige situatie, en/of;
- feitelijke belemmering voor toekomstige vergroting van de afvoercapaciteit, en/of;
- potentiële schade bij hoogwater.

Het zal bij de toepassing van deze beleidslijn gaan om ingrepen die een ophoging, bouwwerk of ander obstakel met zich meebrengen.

Bij nieuwe ingrepen die wel tot bovengenoemde effecten zouden kunnen leiden wordt een onderscheid gemaakt in riviergebonden activiteiten die op voorhand onlosmakelijk gebonden zijn aan het winterbed (*ja, mits*) en overige activiteiten die niet op voorhand riviergebonden zijn (*nee, tenzij*). Voor de 'ja, mits' categorie is een limitatieve opsomming opgesteld met een aantal activiteiten.

Onder de 'ja, mits' categorie vallen de volgende activiteiten:

- waterstaatkundige kunstwerken;
- voorzieningen voor de beroepsvaart;
- voorzieningen voor een veilige afwikkeling van de beroeps- en recreatievaart;
- overslagbedrijven voorzover gekoppeld aan vervoer over een hoofdwaterweg;
- scheepswerven voor schepen groter dan 25 m, gemeten langs de waterlijn;
- natuur in de uiterwaarden of weerden;
- steenfabrieken onder de voorwaarden:

Voor activiteiten die op voorhand niet riviergebonden zijn geldt als vertrekpunt 'nee, tenzij'. Deze activiteiten (o.a. woningbouw verblijfsrecreatie en bebouwing t.b.v. landbouw) zullen slechts bij uitzondering worden toegestaan. De afweging met betrekking tot de maatschappelijke wenselijkheid vormt onderdeel van de reguliere RO-procedures voor streek- en bestemmingsplannen. De initiatiefnemer moet hierbij aantonen dat met de ingreep een zwaarwegend maatschappelijk belang is gemoeid. Verder moet de initiatiefnemer aantonen dat de voorgenomen activiteit niet redelijkerwijs buiten het winterbed kan worden gerealiseerd.

De beschikbare 'ruimte voor de rivier' moet primair beschikbaar zijn en blijven voor de afvoer van water, ijs en sediment tijdens perioden van hoge waterstanden. Tevens moeten de opties om de afvoercapaciteit in de toekomst te vergroten open worden gehouden.

Voor alle buitendijkse bebouwing geldt in het algemeen dat er slechts eenmalig een uitbreiding van maximaal 10% van de bestaande bebouwing voor ieder functioneel te onderscheiden gebouw per perceel mag plaatsvinden. Voor de bestaande camping en historische scheepswerf die in het plangebied liggen is een zogenaamde wbr-vergunning opgenomen.

2.1.4 Planologische kernbeslissing 'Ruimte voor de Rivier'

In 2001 is de planfase van 'Ruimte voor de Rivier' gestart. Daarin zullen maatregelenpakketten worden beschreven waarmee het maatgevend debiet van de Rijn, dat in 2001 is verhoogd naar 16.000 m³/s, uiterlijk in 2015 binnen de nu geldende veiligheidsnormen kan worden afgevoerd. De planfase, in de vorm van een PKB-procedure (Planologische Kernbeslissing) is gekoppeld aan de procedure voor de milieueffectrapportage. Om de kans op overstroming langs de rivieren op het vereiste niveau te handhaven, is een goede mix van ruimtelijke en technische maatregelen noodzakelijk. Dit staat in het kabinetsstandpunt, dat eind 2000 is uitgebracht. De planfase zal resulteren in een PKB 'Ruimte voor de Rivier'.

Op dit moment van de planfase is het nog onduidelijk welke en of de PKB ruimtelijke consequenties voor het plangebied heeft. Het zal nog een aantal jaren duren voordat hierover duidelijkheid bestaat. Het voorliggende bestemmingsplan voorziet niet in nieuwe ontwikkelingen in het buitendijkse gebied, en sluit daarmee aan de beleidslijn.

2.2. Hoogheemraadschap Alm en Biesbosch

Voor het Hoogheemraadschap is vooral de functie van de vesting als onderdeel van de waterkering van belang. Aan weerszijden van de vesting is een dijk gelegen, de Groenendijk en de Hoge Maasdijk. Ter plaatse van de vesting neemt de vesting zelf de functie over van de dijk. De vesting heeft dus gedeeltelijk een waterkerende functie. Daartoe zijn de bepalingen in de Keur van toepassing. Enige jaren geleden is de dijk langs de Afgedamde Maas en Merwede versterkt, waarbij ook de vesting onder handen werd genomen.

De eigenlijke waterkering wordt gevormd door de vestingwal en keermuren langs de Afgedamde Maas en Merwede. De openingen daarin, de Loevesteinse poort en de Waterpoort, kunnen bij hoog water gesloten worden.

2.3. Provinciaal beleid

Streekplan Noord-Brabant

De ligging van Brabant aan de Afgedamde Maas biedt potenties voor natuur, toerisme en recreatie. De toeristisch-recreatieve mogelijkheden van aantrekkelijke stadjes, zoals Woudrichem, kunnen verder worden benut en versterkt.

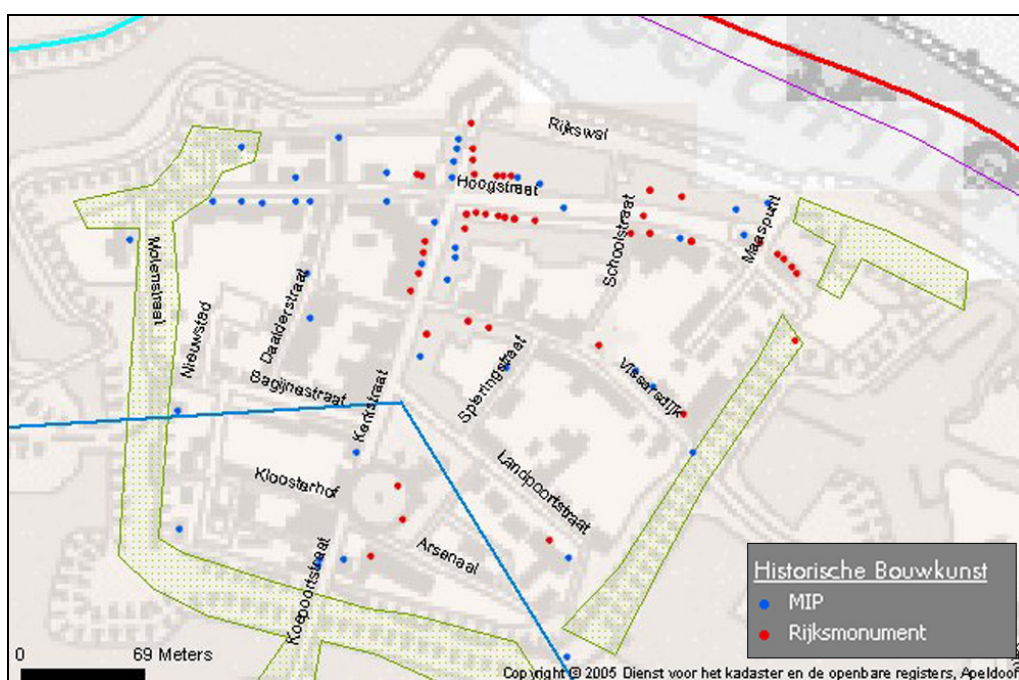
Brabant in balans

In het streekplan Noord-Brabant "Brabant in balans" (vastgesteld februari 2002) wordt veel aandacht besteed aan de 'onderste lagen', zoals bodem, water, beeldkwaliteit en cultuurhistorie. Ruimtelijke ingrepen zijn in beginsel uitsluitend toelaatbaar als deze ingrepen gericht zijn op behoud of versterking van de cultuurhistorische waarde. Als de aard en omvang van de ruimtelijke ontwikkeling daartoe aanleiding geven dringt de provincie er op aan een beeldkwaliteitplan op te stellen, als aanvulling op een ruimtelijk plan. In navolging van dit provinciaal beleid wordt een beeldkwaliteitplan opgesteld voor de vesting Woudrichem.

De provincie wil de recreatie op en rond het water bevorderen. Hierbij wordt gestreefd naar versterking van de regionale diversiteit van het toeristisch-recreatief product. Door de ligging van Woudrichem aan het water speelt waterrecreatie een belangrijke rol.

Cultuurhistorische waardenkaart (CHWK)

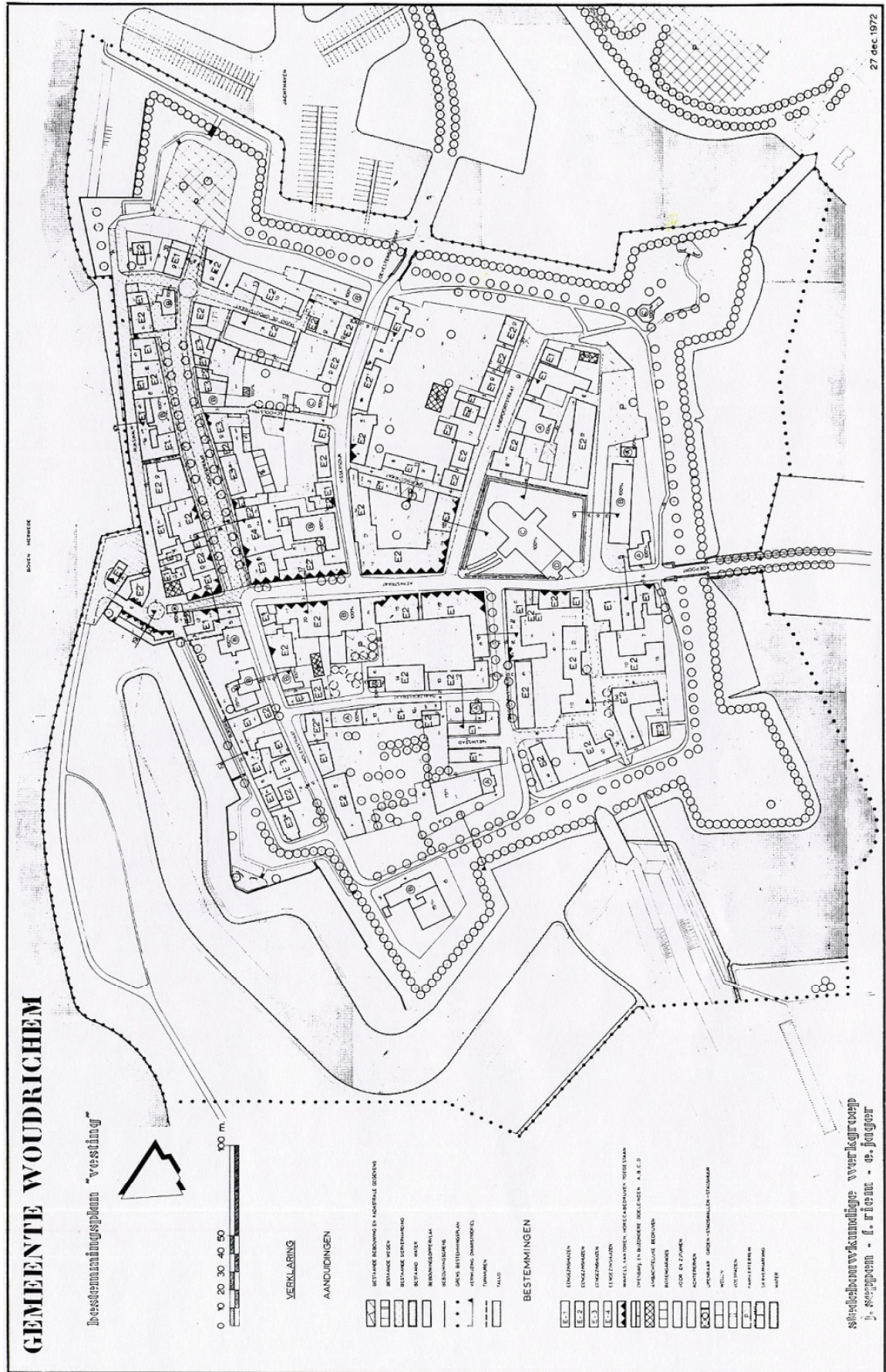
De cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Noord-Brabant vermeldt de cultuurhistorische waarden. Er is een nieuwe waardenkaart in wording, maar deze is nog niet door de provincie vastgesteld. Op deze kaart zijn onder andere de rijksmonumenten en de geïnventariseerde monumenten, de MIP's (monumenten inventarisatieproject) vermeld (zie navolgende afbeelding).

rijksmonumenten en geïnventariseerde panden

(bron: cultuurhistorische waardenkaart Noord Brabant)

De bovenstaande afbeelding is een uitsnede en selectie van de provinciale cultuurhistorische waardenkaart. Adressen van de rijksmonumenten zijn bovendien in bijlage 1 genoemd.

2.4 Gemeentelijk beleid

2.4.1 Vigerende bestemmingsplannen

De begrenzing van het plangebied voor voorliggend bestemmingsplan vloeit voort uit het gebied dat is aangemerkt als beschermd stadsgezicht. De vigerende plannen zijn:

- Bestemmingsplan Vesting (vastgesteld d.d. 27 december 1972, goedgekeurd d.d. 4 juni 1974); en
- Bestemmingsplan Buitengebied 1997 (vastgesteld d.d. 3 december 1997, goedgekeurd d.d. 7 juli 1998).

Bestemmingsplan Vesting

Zoals reeds aangegeven stamt het bestemmingsplan Vesting uit 1972. Het plan bevat het gebied binnen de vesting inclusief de wallen en grachten. Toen het plan werd opgesteld was de aanwijzing als beschermd stadsgezicht nog niet bekend. Dit is destijds dus niet meegenomen in de opzet en uitwerking van dit plan.

Bij de uitwerking van dit plan werd, qua bebouwing, gestreefd naar *‘de grootst mogelijke haalbare integratie tussen bebouwde en niet bebouwde openbare en privégebieden, waarbij de bestaande bebouwingen en aanwezige structuur zodanig in het plan zijn opgenomen, dat ze wezenlijk meefunctioneren in het totale stedelijke milieu der oude stad’*. Concrete maatregelen hiervoor waren:

- Aanwijzing van de Kerkstraat en gedeelten van de Hoog- en Molenstraat als specifieke winkelstraten;
- Handhaving van de bestaande openbare en bijzondere gebouwen;
- Herbouw van de oude molen op haar oude plaats;
- Woningbouw (in totaal ± 80 eengezinswoningen) op verschillende locaties binnen de vesting.

Bij het opstellen van het stratenet werd er naar gestreefd het oorspronkelijke stratenstramien te respecteren. Wat betreft groenvoorzieningen werden geen voorstellen gedaan voor grootschalige groenvoorzieningen, behalve een groengazon rondom de Nederlands Hervormde kerk en een groen gebied ten noorden van de stadsmuur.

Bestemmingsplan Buitengebied 1997

Een deel van het gebied dat is aangewezen als beschermd stadsgezicht valt op dit moment in het bestemmingsplan Buitengebied 1997. Het is als volgt bestemd:

- Het grootste deel van de gebieden die direct aansluiten op de vesting hebben de bestemming “cultuurhistorisch waardevol gebied”. Aan de westkant van de vesting in verband met de aanleg van een historische stadshaven (deze is inmiddels gerealiseerd) en aan de oostkant ter bescherming van de gracht en de daarbij behorende voorzieningen, zoals wallen, muren en dijken;
- Delen zijn bestemd als “recreatieve voorzieningen”. Ten westen van de vesting betreft het de jachthaven en ten oosten camping de Mosterdpot;
- Het overige gebied ten westen van de vesting is bestemd als “groen” en “natuurgebied”. In het natuurgebied dienen de aanwezige waarden in stand te worden gehouden. Onder “groen” wordt verstaan groenvoorzieningen, paden, watergangen en waterpartijen.

Over de aanwijzing als beschermd stadsgezicht wordt niet gesproken in dit bestemmingsplan, maar via de bestemming “cultuurhistorisch waardevol gebied” is wel rekening gehouden met de vesting.

Bestemmingsplan De Oude Ban 2002

Een deel van het beschermd stadsgezicht ligt in het plangebied van bestemmingsplan De Oude Ban (vastgesteld d.d. 23 december 2002, goedgekeurd d.d. 17 april 2003). Op de plankaart van dit plan staat de grens van het beschermd stadsgezicht aangegeven. Buiten de vesting is het beschermd stadsgezicht voornamelijk gericht op bescherming van het zicht op de vesting. In De Oude Ban 2002 is geregeld dat lagere bouwhoogtes gelden voor de bestemmingen binnen het beschermd stadsgezicht. In aanvulling daarop draagt de gemeente zorg voor het voorkomen van hoge beplanting in het openbare groengebied ter plekke.

2.4.3 Groenstructuurplan

Het gebruik van beplanting uit defensieve overwegingen vormt een bijzonder aspect van de vestingbouw. Beplanting op de aarden wallen diende enerzijds om de vestingwerken te maskeren in het open landschap en anderzijds voor houtvoorraad en bouwmaterialen in tijden van belegering. Dit hield in dat de beplanting in vredetijd tot een grote dikte kon uitgroeien.

Door vestingbouwkundigen werd aanbevolen om doornhagen aan te planten om zo het bestormen van de vesting door de vijand te bemoeilijken, waarbij werd geadviseerd een plantensoort te kiezen met een taai wortelstelsel om het ondergraven van de aarden wallen zo veel mogelijk tegen te gaan. Naast deze voordelen werd ook gewezen op de nadelen; de vijand kon natuurlijk bij zijn offensief op dezelfde wijze baat hebben bij de aanwezigheid van beplanting.

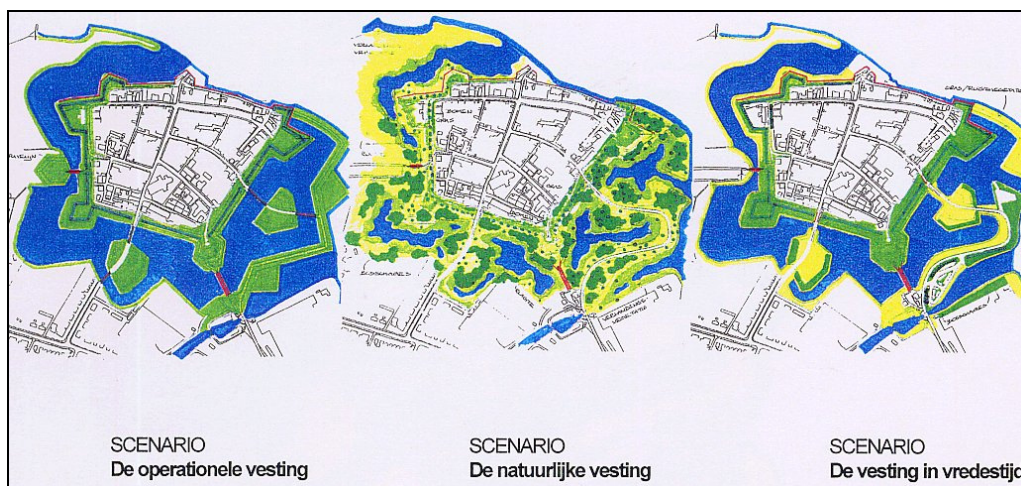
Voor vele vestingsteden was het tot aan het eind van de 19^e eeuw, om strategische redenen, onmogelijk om buiten de stadsmuren uit te breiden. Het aannemen van de Vestingwet in 1874 maakte het slopen van stadspoorten, -muren en vestingwerken mogelijk. In vele gemeenten in Nederland werden daarom aan het eind van de 19^e eeuw de wallen afgebroken om de stad uit te breiden. In veel steden zijn de bolwerken omgezet in stadsparken (bijvoorbeeld in Haarlem, Utrecht en Leeuwarden). De vestingstad Woudrichem heeft een militaire functie vervuld tot in 1955, waardoor uitbreiding van de stad buiten de vestingwerken tot die tijd niet mogelijk was. Dit heeft geleid tot het behoud van een prachtig verdedigingswerk.

De gemeente Woudrichem wil speciale aandacht vestigen op het groen in de vesting om zo het bijzondere karakter van de historische vesting te versterken. Daarnaast is vanuit de bevolking gevraagd om aandacht te besteden aan het aspect sociale veiligheid. Met name de hoogopgaande beplanting in combinatie met een minder goede verlichting heeft bijgedragen aan een gevoel van onveiligheid.

In 1997 is door BTL planbureau een groenstructuurplan voor de vesting opgesteld. In 2000 werd door Nieuwland Advies een groenstructuurplan ontwikkeld voor de gehele gemeente Woudrichem. Eind 2001 is door Loes Lijmbach, bureau voor tuin- en landschapsarchitectuur, het groenstructuurplan voor de vesting uitgewerkt in concrete maatregelen.

Groenstructuurplan voor de vesting (1997)

Het Groenstructuurplan schetst drie scenario's voor het omgaan met het historisch gegeven van de vesting en de daarbij behorende elementen.

Drie scenario's groenstructuurplan

1. *De operationele vesting*

Dit scenario grijpt terug naar de historische situatie van de 18^e eeuw en vergt grote ingrepen met verstrekkende gevolgen voor zowel het beeld als de functies van de vesting. Zo wordt de structuur van de beplanting (bomen) in dit scenario teruggebracht naar die van weleer;

2. *De natuurlijke vesting*

Binnen dit scenario wordt ruim baan gegeven aan een maximale natuurontwikkeling op en rond de vesting. Dit betekent verlanding van de grachten met moerasbos als climaxvegetatie en een onbelemmerende groei van boom- en struikvegetatie op de vesting waardoor de overgang tussen land en water zal vervagen en open water uiteindelijk zal verdwijnen.

3. *De vesting in vreedetijd*

Het scenario voorziet in het handhaven van de kenmerken van de vesting maar met een gebruik dat niet direct met het militair functioneren te maken heeft maar meer is afgestemd op de behoeften en wensen van de "burgerij".

Het derde scenario 'De vesting in vreedetijd' vormt de basis voor de gewenste groenstructuur, zoals beschreven in het Groenstructuurplan. Dit betekent:

- De vestingwallen krijgen een volledige bomenstructuur;
- De beplanting aan de teen van het talud wordt beperkt, zodat deze het vrije uitzicht op de vesting niet belemmert;
- De bastions krijgen een eigen functie met bijbehorend gebruik. De boombeplanting wordt doorgezet op de bastions, met uitzondering van het bastion van de molen;
- De beide ravelijnen ontwikkelen zich tot natuurgebiedjes;
- Gestreefd wordt naar een visueel scherm tussen de vesting en het achterland door middel van rijbeplanting.

Uitwerking groenstructuurplan vesting (2001)

De uitwerking van het Groenstructuurplan is gebaseerd op het concept 'De vesting in vreedstijd' en aangescherpt op de volgende punten:

- De cultuurhistorische betekenis van de vesting wordt zoveel mogelijk versterkt;
- De wallen, bastions, ravelijnen blijven zichtbaar en de visuele relatie met de rivier wordt versterkt;
- De boombeplanting op wallen, bastions, ravelijnen en contregardes wordt zoveel mogelijk met historische plannen in overeenstemming gebracht.

De volgende maatregelen worden voorgesteld:

- Versterken van de relatie met de rivier door verwijderen van dicht opgaande beplanting aan de voet van de vesting;
- Versterken van de vormen van de verdedigingswerken door uitbaggeren van veruigde zones aan de voet van de wallen;
- Verwijderen van de beplanting aan de voet van bastions en ravelijnen om de zichtbaarheid van de vorm van de vesting te versterken en boombeplanting op de stadswallen te accentueren. Openmaken van de contregarde door het verwijderen van de heesterbeplanting en het dunnen van boombeplanting;
- Behoud van boombeplanting door selectief snoeien.

Een groot deel van de begroeiing, die het zicht op de markante vestingwallen belemmerde, is reeds verwijderd. Enkele waardevolle knotwilgen zijn daarbij gespaard. De onderbeplanting rondom de parkeervakken aan de Schapendam is verwijderd en enkele bomen zijn gekapt. Vanaf de Schapendam is hierdoor het zicht op het water en de haven verbeterd. De beplanting op de bastions zal nog verwijderd worden.

Vanaf de Loevensteinsepoort tot aan het voetveer Loevenstein is het pad hersteld.

De doorgaande essenbeplanting op de wal is een waardevol onderdeel van de groenstructuur in de vesting en blijft daarom gehandhaafd. Hetzelfde geldt voor de leilindes aan de Hoogstraat, deze zijn in combinatie met de bebouwing zeer beeldbepalend. De gemeente streeft ernaar de structuur van leilindes in de vesting te herstellen.

2.4.4. Het waterfront in beweging

Het rapport Waterfront in beweging (gemeente Woudrichem, juli 2002) is door burgemeester en wethouders op hoofdlijnen geaccepteerd als uitgangspunt voor de toekomstige ontwikkelingen aan het waterfront van Woudrichem. In het rapport worden de verschillende ontwikkelingen en projecten rond de vesting met elkaar verbonden, waarbij de vormgeving en inrichting van de openbare ruimte zoveel mogelijk worden afgestemd op de historische structuur van de vesting. Verschillende deelgebieden worden onderscheiden: het rivierenpark, de stadshaven, het parkeerterrein van camping De Mosterdpot, de ambachtelijke historische scheepswerf, de haven voor historische vrachtschepen ('de Bruine Vloot'), het veerhoofd, het wandelpad voor de Rijkswal, openen van het gedempte grachtje (de ligplaats voor de pannenkoekenboot), de Loevesteinsepoort, het terrein van de watersportvereniging en parkeerterrein Schapendam. Per deelgebied is een schetsontwerp gemaakt en zijn maatregelen met betrekking tot groen, openbare ruimte en materiaalgebruik geformuleerd, met als doel het versterken van de cultuurhistorische, landschappelijke, ecologische en recreatieve

waarde van de vesting. Dit bestemmingsplan sluit qua plankkaart en bestemmingen aan bij de geformuleerde maatregelen in het rapport.

2.4.5 Notitie parkeerbeleid vesting Woudrichem

Reeds jaren wordt in Woudrichem een discussie gevoerd over de parkeerproblematiek. Enerzijds door de autonome groei van het autobezit, waardoor steeds meer inwoners van de vesting in het bezit zijn gekomen van een auto. Anderzijds door de toename van toeristisch-recreatief verkeer. Vooral tijdens weekenden en festiviteiten doet zich een parkeerprobleem voor. Voor bewoners van de vesting zijn dan geen openbare parkeerplaatsen beschikbaar, omdat deze bezet zijn door bezoekers/ recreanten, wat leidt tot foutparkeren. Neveneffect is het zoeken naar een beschikbare parkeerplek. Bezoekers blijven rondjes rijden tot een geschikte parkeerplaats is gevonden, hetgeen de leefbaarheid in de vesting niet ten goede komt. Door nieuwe ontwikkelingen, zoals realisering van de historische stadshaven, zal de parkeerdruk nog toenemen.

De notitie Parkeerbeleid vesting Woudrichem (september 2000) komt met een aantal concrete voorstellen en maatregelen met betrekking tot het parkeerbeleid in Woudrichem:

- Goede bewegwijzering van en naar parkeerplaatsen voor bezoekers;
- Informatieborden over de vesting en omgeving met informatie over parkeerplaatsen en bezienswaardigheden;
- Officiële parkeervakken binnen de vesting aangeven door middel van het aanbrengen van witte vakmarkeringsstenen en een P-tegel;
- Parkeerplaatsen op de Maaspunt en bij het Arsenaal zonodig herinrichten om zoveel mogelijk parkeerplaatsen te kunnen realiseren;
- Kort parkeren invoeren voor bezoekers van de voorzieningen in de vesting;
- Delen van de straten met cultuurhistorisch waardevolle panden autoluw/ autovrij houden om de panden beter tot uitdrukking te laten komen;
- Invoeren vergunningenbeleid voor de bewoners van de vesting;
- Stringentere handhaving;
- Opstellen gemeentelijke parkeerverordening;
- Communicatie met de bewoners;
- Evaluatie en zonodig nemen van aanvullende maatregelen;
- Vooralsnog geen betaald parkeren invoeren.

Bij het uitwerken en effectueren van de maatregelen worden de bewoners nauw betrokken. Het bestemmingsplan biedt de nodige ruimte voor veranderingen.

2.4.6 Lokale prostitutienota Woudrichem

In deze notitie wordt het gemeentelijke beleid ten aanzien van prostituee en andere seksinrichtingen geformuleerd. Aanleiding is de opheffing van het landelijke bordeelverbod, waardoor prostitutie onder voorwaarden niet langer verboden is. De motieven die aan dit prostitutiebeleid ten grondslag liggen zijn openbare orde, openbare veiligheid, openbare gezondheid, zedelijkheid en ruimtelijke ordening.

In deze nota worden o.a. vestigingseisen voor vestiging van een dergelijke inrichting geformuleerd die vervolgens in de Algemene Plaatselijke Verordening gemeente Woudrichem (APV 1999) juridisch zijn geregeld:

- seksinrichtingen kunnen niet worden gevestigd binnen de bebouwde kom van kernen met minder dan 5000 inwoners
- geen vestiging van seksinrichtingen in of aan woonstraten, voetpaden en rijstraten, wegen, lanen, kaden, hofjes, woonerven en pleinen waaraan de bebouwing is gelegen die uitsluitend of in belangrijke mate dient ter bewoning en/of een woonfunctie heeft.
- Geen vestiging van een seksinrichting binnen een straal van 500 meter van een andere seksinrichting, ter voorkoming van concentratie.
- Geen vestiging van seksinrichtingen binnen een straal van 250 meter van (een onderdeel van) een onderwijsinrichting c.q. school, waarin aan minderjarigen onderwijs of een opleiding wordt gegeven, van een kerk of een gebouw met een sociaal-culturele functie.

2.5. Beginspraak

Op 25 april 2001 heeft een beginspraakavond plaats gevonden voor het nieuwe bestemmingsplan. Circa 50 belangstellenden waren aanwezig. Gedurende de avond heeft discussie plaats gevonden over de gewenste ontwikkeling van de vesting. Uit de avond kwam duidelijk naar voren dat de vesting door de bewoners wordt gezien als een waardevol en beschermingswaardig woongebied, maar dat hierbinnen ruimte moet zijn voor ontwikkeling: nieuwe ontwikkelingen kunnen het historische karakter en de identiteit van de vesting juist ondersteunen. Door de rijke historie is de vesting echter zeker geen woonwijk waar alles zomaar moet kunnen. Ontwikkeling kan alleen plaatsvinden na zorgvuldige afweging en zonder de historische omgeving uit het oog te verliezen. De samenhang van de bebouwing en de open ruimte wordt waardevol gevonden. Ook aandacht voor de kwaliteit van gebouwen en open ruimte, waaronder ook onderhoud valt, is belangrijk.

Daarnaast moet de vesting leefbaar en levendig blijven. Een woonfunctie, naast functies als detailhandel en horeca, wordt door de aanwezigen geprefereerd boven een kantoorfunctie. De vesting moet dus bereikbaar blijven voor bewoners en bezoekers. Ook de gemeenteraad is van mening dat de vesting als beschermd stadsgezicht niet bevroren mag worden, het hoeft geen openlucht museum te worden. De resultaten van de beginspraakavond hebben gediend als basis voor voorliggend bestemmingsplan.

Uit de beginspraak bleek dat een aantal zaken beslist niet of juist wel moeten gebeuren in de vesting:

Wat beslist *niet* mag gebeuren in de vesting:

- Hoogbouw;
- Een autovrije vesting;
- Kaalslag van het groen in en rond de vesting, omdat het groen het huidige karakter juist ondersteunt;
- Vol bouwen, de open ruimte in de vesting wordt essentieel gevonden;
- Kantoren;
- De vesting mag geen spookstad of dode stad worden.

Wat beslist *wel* moet gebeuren met de vesting:

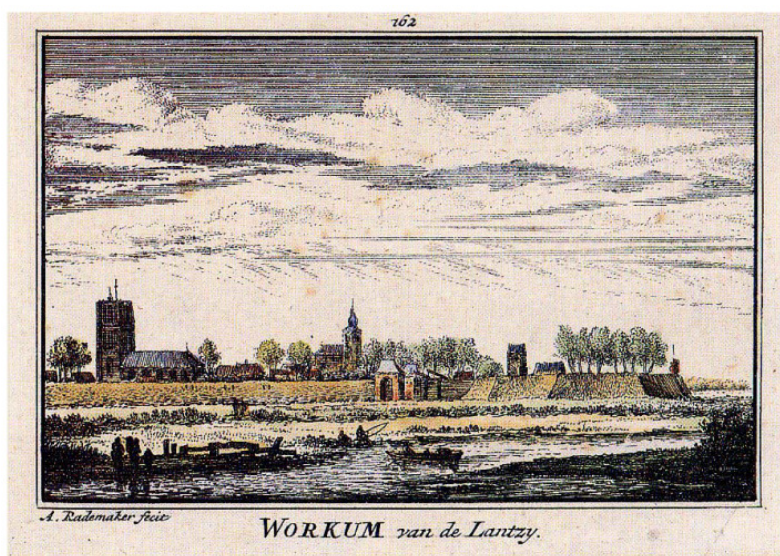
- Een leefbare stad voor bewoners en bezoekers;
- Activiteiten die de levendigheid van de vesting bevorderen, zoals muzikale activiteiten;
- Bevorderen van de vestiging van galerieën;
- Goede infrastructuur;
- Met visie de gehele vesting 'aanpakken';
- Aantrekkelijk maken van de vesting door middel van vestiging van winkels en horeca;
- Aantrekkelijk houden van de vesting, onder meer door onderhoud van gemeentelijk groen.

2.6 Ondernemersvereniging

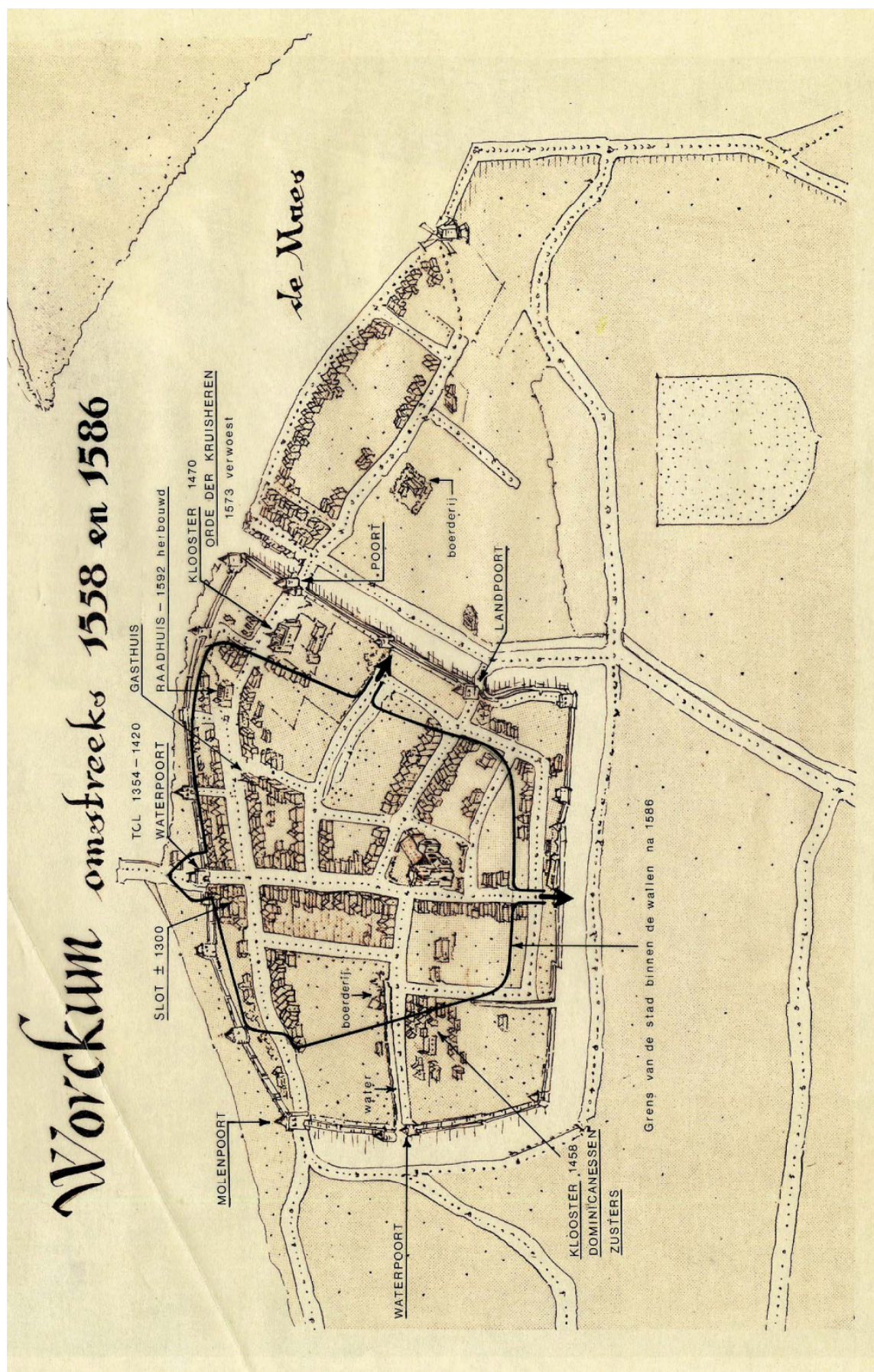
Voorafgaand aan het bestemmingsplan is een nota van uitgangspunten opgesteld. Naar aanleiding van deze nota wees de ondernemersvereniging op het grote aantal economisch actieve bedrijven binnen de vesting. Een groot deel van deze bedrijvigheid kenmerkt zich door een hoogwaardig, kleinschalig karakter. Voor deze bedrijven onderstreept huisvesting binnen de vesting de oorspronkelijkheid of het ambachtelijke karakter van de onderneming. Bedrijvigheid en het cultuurhistorisch erfgoed in de vesting blijken elkaar te versterken: de bedrijven versterken de economische positie van de vesting en de vesting versterkt het karakter van de bedrijven.

Vanwege het kleinschalige karakter is slechts een deel van de bedrijven zichtbaar vanaf de straat, de andere zijn ondergeschikt aan de woonfunctie.

Behoud van bestaande bedrijvigheid en stimulering van nieuwe initiatieven vormt een belangrijk uitgangspunt voor voorliggend bestemmingsplan.

Zicht op de vesting

Worckum 1558, met nieuwe contour 1586

3. RUIMTELIJKE BESCHRIJVING

3.1. Historie

Reeds omstreeks het jaar 1000 wordt gesproken van Walderinghem of Waldrichem. Halverwege de 11^e eeuw ontstaan er twee heerlijkheden: het land van Altena met als centrum Woudrichem, en het land van Heusden met als centrum de stad Heusden. Omstreeks 1250 neemt de Maas zijn loop langs Woudrichem en vormt samen met de Waal de Merwede. De gunstige ligging voor handel en visserij maakte dat Woudrichem uit kon groeien tot stad.

In 1332 kocht Willem III van Holland alle rechten over het land van Altena van de graaf van Kleef en beleende de heer van Horne met de heerlijke rechten over dit gebied. In 1354 werd de grafelijke tol van Niemandsvriend (westelijk van Sliedrecht) naar Woudrichem verplaatst, waardoor de stad een periode van ongekende bloei tegemoet ging, enkele jaren later kreeg Woudrichem stadsrechten. Het huis Horne zal dan tot 1590 toe een rol van betekenis spelen in de historie van het land van Altena. In 1388 kreeg de stad van Willem van Beieren twee handvesten: één aan de stad (poorterschap), en één aan het land van Altena, dat onder Woudrichem ressorteerde.

Het slot Loevestein aan de andere kant van de Maas is door Dirck Loef van Horne gesticht na de doorbraak van de Maas omstreeks 1357.

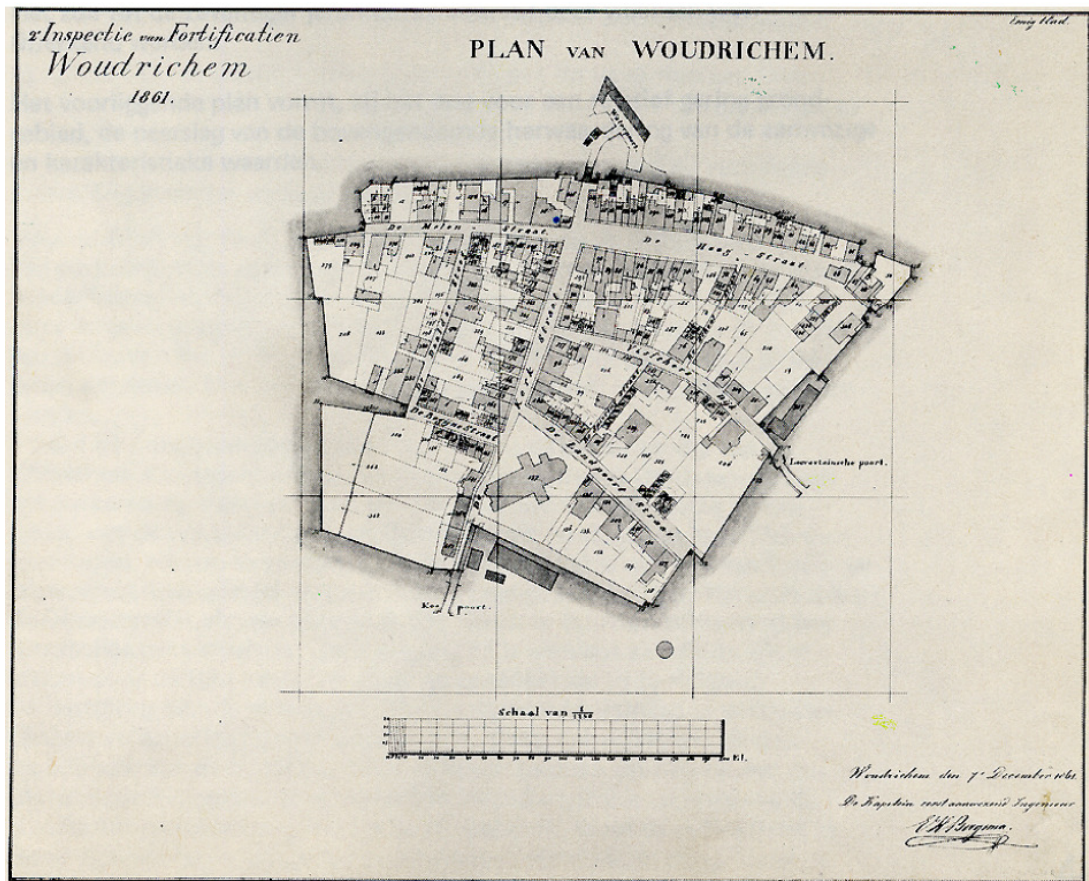
In de tachtigjarige oorlog zou Woudrichem reeds in 1570 een rol spelen. Het was met Gorinchem en Loevestein door de Prins van Oranje aangewezen om door een commando-eenheid onder leiding van Herman de Ruyter ingenomen te worden. De "ijzeren driehoek" zou een geducht bolwerk voor de bevrijding kunnen vormen. Alleen Loevestein werd bezet en gedurende 10 dagen in bezit gehouden. Pas in 1572 werd Woudrichem van de Spanjaarden bevrijd, maar betaalde daarvoor in 1573 een hoge prijs. De bevrijders brandden de stad plat. Zodra de verwoeste stad weer hernomen kon worden, liet de Prins haar beter versterken.

De (verwoeste) vestingwerken bestonden tot dan uit, in de loop van de 15^e en 16^e eeuw ontstane, stenen muren met hoektorens. Deze muren waren in de plaats gekomen van de in de middeleeuwen opgeworpen aarden wal met gracht en wellicht palissaden. Nu werden de verdedigingswerken, evenals die van Heusden, naar aanleiding van de ontwikkeling van de vuurwapens aangepast.

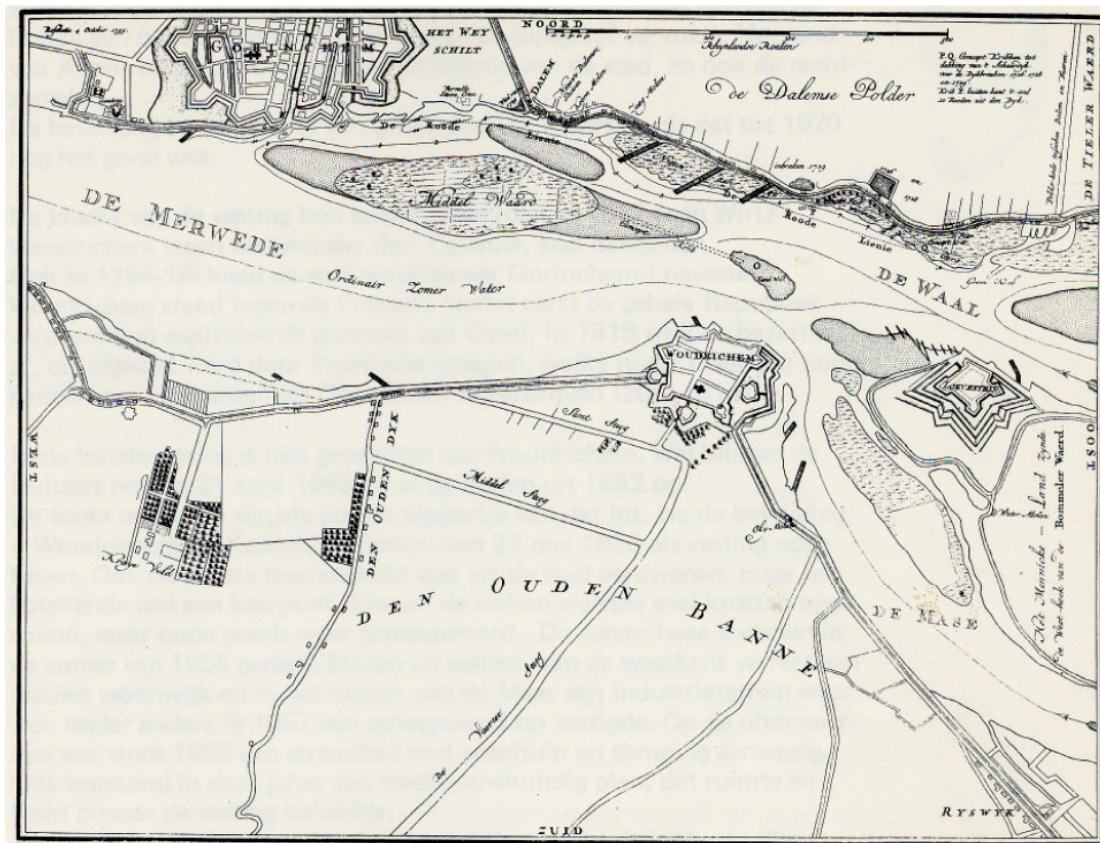
De nieuwe vestingwerken kwamen, vooral aan de westzijde, geheel binnen de oude stadsmuren te liggen, zodat de stad aanzienlijk kleiner werd. De beide kloosters (of wat daarvan nog over was) werden voor het grootste deel bedekt door de nieuwe wallen en de poorten werden op andere plaatsen aangelegd.

De Molenstraat, de Hoogstraat en de Landpoortstraat werden, in plaats van toegangswegen tot de stad, wat vreemde, op de nieuwe wal doodlopende straten.

Aan de rivierzijde werd weer een stadsmuur opgetrokken, waarvan de nu nog bestaande vis- of gevangenpoort een deel uitmaakte als binnenpoort. Daarbuiten, uitstekende in de rivier, lag nog een poortgebouw, dat de kleine haven beschermde en toegang gaf aan de vissers en andere schepelingen.

1861

1755

Aan de andere zijden van de stad werd een bescherming aangebracht van aarden bolwerken en een diepe gracht, waar een contrescarp omheen lag. Buiten deze contrescarp lag nog een diepe gracht. Voor de beide landpoorten (verlengde van de Kerkstraat en de Vissersdijk) lagen ravelijnen.

Woudrichem vormde het bruggehoofd van de vesting Gorinchem, terwijl ook het Slot Loevestein onder de militaire jurisdictie van Gorinchem behoorde.

In de Tweede Wereldoorlog is niet gevochten om Woudrichem, wel werd aan het einde van de oorlog de oude molen uit 1662 opgeblazen. Deze molen is inmiddels op haar oude plaats herbouwd.

In mei 1955 werd de vesting Woudrichem bij Koninklijk Besluit opgeheven als vesting. Buiten de wallen werd toen een nieuwe woonwijk gebouwd en een industrieterrein aangelegd. De bedrijvigheid trok weg uit de vesting. Binnen de vesting werden panden gerestaureerd.

Begin jaren 1970 maakte de vesting een groots vernieuwingsproces door, ingegeven door de Stichting Stadsherstel Woudrichem. Aanleiding tot de oprichting van deze stichting was het 60 jarig bestaan van de Bond Heemschut. De Bond wilde zich ter ere van haar 60-jarige bestaan profileren met een groots jubileumproject. Door toedoen van de stichting zijn verschillende nieuwbouwprojecten gerealiseerd. De (voorlopige) afsluiting van het project werd gevormd door de reconstructie van de westelijke wallen en grachten van de vesting en het herstel van de historische haven.

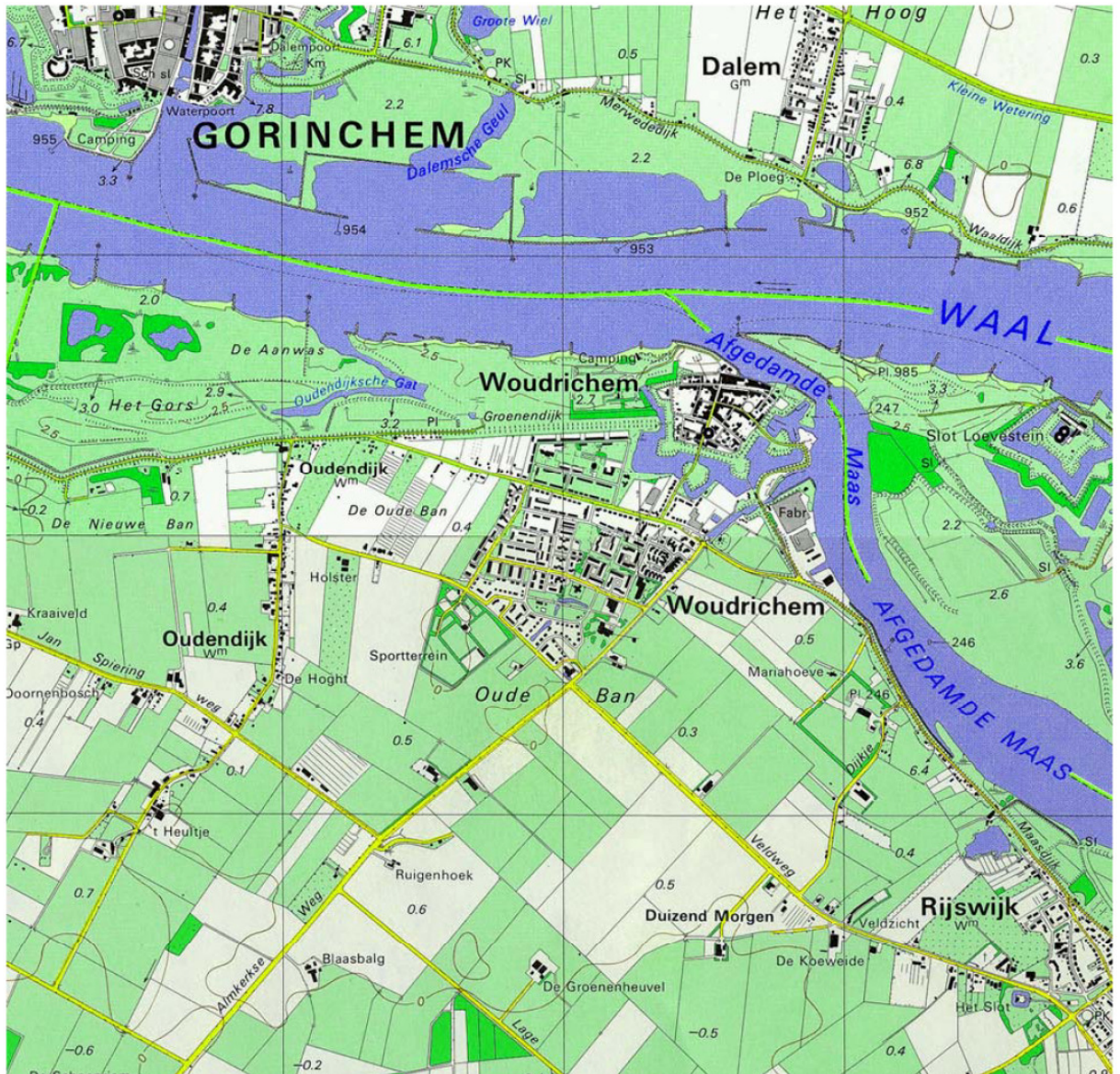
Ter illustratie van de historie en het ontstaan van de vesting Woudrichem is als bijlage 2 een tweetal artikelen opgenomen: "Het Brabantse deel van de Hollandse Waterlinie" door ing. G. van der Wel en De historie van Woudrichem, zoals deze beschreven is in het ontwerp bestemmingsplan Nieuwstad uit 1976.

3.2 Archeologie

Voor het bepalen van de archeologische waarden is gebruik gemaakt van de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW), zoals deze door de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) zijn opgesteld. Op de AMK staan alle op dit moment bekende archeologisch waardevolle terreinen. De aangetroffen archeologische waarden zijn gewaardeerd door toetsing aan een aantal criteria (kwaliteit, zeldzaamheid, contextwaarde). De IKAW geeft globaal inzicht in de mate waarin archeologische waarden in een gebied aangetroffen kunnen worden. Het plangebied bevindt zich *niet* in een archeologisch waardevol gebied, op basis van gegevens van de ROB. De trefkans voor archeologisch waardevolle resten in de ondergrond beschreven als "zeer laag". De verwachting is daarom dat zich binnen de vesting geen archeologisch waardevolle resten bevinden die bescherming behoeven in het kader van voorliggend bestemmingsplan.

Gelet op de geografische ligging en de lange bewonersgeschiedenis wordt de kans op archeologische vondsten echter niet geheel uitgesloten geacht. Binnen het beschermde stadsgezicht wordt door de gemeente, bij het verlenen van een sloopvergunning, als voorwaarde een archeologisch onderzoek gevraagd. Dit onderzoek vindt plaats in de tijd tussen het slopen en de start van de nieuwbouw.

Een uitzondering vormt hierop vormt de batterij op de Postweide. Hiervoor is een aanlegvergunning opgenomen.

ligging in de omgeving, ca 1985

3.3 Ruimtelijke karakteristiek

3.3.1 Ligging in de omgeving

In zijn omgeving van het rivierenlandschap neemt de vesting van Woudrichem een prominente plaats in. Vooruitgeschoven naar het water op de plek waar de Afgedamde Maas en de Merwede samenkomen is de Vesting van grote afstand waarneembaar. Niet alleen vanaf de rivier maar ook vanaf de rivierdijken. Daarbij is ook de ruimtelijke relatie met Loevestein en Gorinchem (de IJzeren Driehoek) op veel plaatsen door het groene uiterwaardenlandschap zichtbaar.

Aan landzijde ligt de bebouwing van de kern Woudrichem op enige afstand, waardoor de vesting zijn zelfstandige ruimtelijke ligging ook hier behoudt. Met name aan de zuidoostelijke zijde is de bebouwingscontour van de wijk Postweide zodanig teruggelegd dat het schootsveld van de Vesting vrij blijft van bebouwing en daarmee wordt het zicht op de Vesting vanaf landzijde hier behouden. Enigszins verstorend in het gezichtsveld werkt hier het buitendijkse bedrijfsterrein dat na 1955 is ontstaan, waarbij het watergebonden constructiebedrijf meer bij het rivierenlandschap hoort dan het niet watergebonden bouwbedrijf. Verplaatsing van beide bedrijven zou de beleving van de vesting hier duidelijk ten goede komen.

Aan de westzijde van de Vesting ligt buitendijks, enigszins verscholen in het groen, de Camping de Mosterdpot.

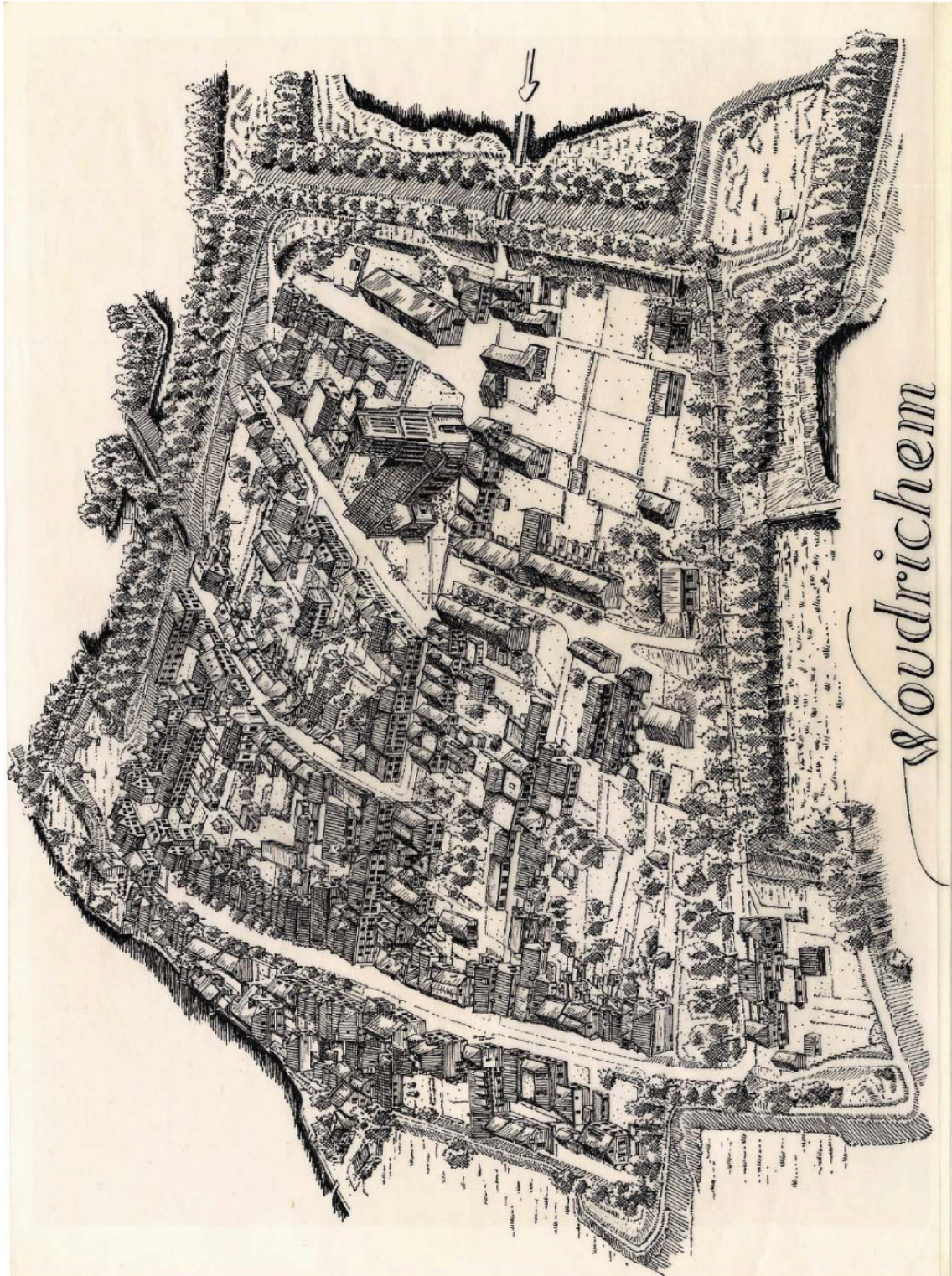
Bij veranderingen in de omgeving van de Vesting in de toekomst is het van belang dat de vesting, de rivier en kasteel Loevestein de blikvangers blijven en dat andere elementen daaraan visueel ondergeschikt worden gehouden.

3.3.2 Wallen en grachten

“De wallen, bastions en grachten uit de tijd van Adriaan Anthonisz zijn nagenoeg in hun oorspronkelijke vorm behouden gebleven. Alleen de plaatsen van de toegangen en de beren hebben wijzigingen ondergaan. De beide toegangen tot de vesting, de Koe- en de Loevesteinse Poort, zijn thans eenvoudige coupures door de wal, geflankeerd door keermuren met schotbalkspinningen. De ravelijnen vóór de poorten zijn nog aanwezig, het ravelijn voor de Westbeer is verdwenen. De Gevangenpoort, het arsenaal, de kazerne en de kruitmagazijnen verkeren in goede staat. Resten van de buitenwerken voor het Oostfront zijn nog herkenbaar; een deel van de hoofdgracht is daar als jachthaven ingericht. Van de inundatiesluis zijn de stalen waaierdeuren verwijderd; de doorlaat geschied nu door een duiker met schuif. De verdedigingswerken alsmede de genoemde gebouwen zijn opgenomen in de lijst van beschermde monumenten.”²

De wallen en grachten geven nog een zeer goed beeld van de Vestingwerken in vroeger tijden. Met het opnieuw uitgraven van de oude haven, enige jaren geleden, is het beeld van wallen en grachten verder compleet geworden. Met het zicht op ravelijnen en bastions rondom de Vesting is niet alleen een goed overzicht te verkrijgen van de vestingwerken in vroeger tijden, maar ontstaat ook een overgangsgebied tussen de kern Woudrichem en de Vesting, met een unieke eigen sfeer.

² Fragmenten uit “Het Brabantse deel van de Hollandse Waterlinie” door ing. G. van der Wel in Atlas van de historische werken in Nederland. Het gehele artikel is opgenomen in bijlage 1.

De Vesting in 1972

Enerzijds is hier de beslotenheid van het kleinschalige landschap voelbaar en anderzijds bevindt men zich hier nog duidelijk buiten en afgezonderd van de geborgenheid van de Vesting.

Rondom de Vesting bevindt zich op de wallen een wandelpad. Vanaf dit hooggelegen wandelpad beleeft men zowel het open landschap aan de buitenzijde van de Vesting, als de binnenzijde met kleinschalige bebouwing, een kleinschalig stratenpatroon en ruime groene binnentuinen.

De boombeplanting op de wallen vertoont op enkele plaatsen een onderbreking, door het verdwijnen van bomen of door het toepassen van andere soorten, waardoor een niet meer eenduidig geheel aanwezig is. Uitvoering van de voorgestelde maatregelen in de uitwerking van het Groenstructuurplan draagt bij aan herstel van het vestinglandschap. Al met al is sprake van een voor Nederland uitzonderlijk en goed bewaard vestinglandschap, dat behoud en herstel meer dan waard maakt.

3.3.3 Stratenpatroon

Indien men het stratenpatroon van de Vesting van nu vergelijkt met het patroon op de kaart van Jacob van Deventer van 1550 of de kaart van Bleau uit circa 1650, moet men constateren dat het verloop van de straten door de eeuwen heen nauwelijks is veranderd. Het stratenpatroon vormt evenals in onze andere middeleeuwse steden een sterk en stabiel vormelement. Een belangrijke reden daarvoor was dat met het volbouwen van de vestingsteden de bewoners en zeker de kooplui en ambachtlieden een voorgevel aan de straat wilden.

De percelen waren smal en diep, opdat zoveel mogelijk bewoners een voorgevel aan de straat konden krijgen. Door de verschillende eigenaren werden voorgevels gebouwd die in rijkdom en uitstraling van elkaar verschilden.

Het verleggen van een straat werd belemmerd doordat met alle aangrenzende particulieren overeenstemming moest worden bereikt. Om die reden is zowel de parcellering als de individualiteit van de panden in de loop der jaren gehandhaafd gebleven en vormt nu nog een van de belangrijke ruimtelijke kenmerken van de stad. Alle reden om dit basiskenmerk veilig te stellen in het bestemmingsplan.

De belangrijkste straten waren de Molenstraat-Hoogstraat en haaks daarop de Kerkstraat. Opvallend is dat de Molenstraat en de Hoogstraat ook nu nog belangrijke straten zijn. Beide straten lopen nu echter dood tegen de wal. Die situatie ontstond omstreeks 1573, nadat de Vesting was platgebrand en een geheel andere en kleinere omwalling kreeg (zie § 3.1). Voordien vormden Molenstraat en Hoogstraat een hoofdroute door de Vesting, met aan beide zijden een toegangspoort.

Behalve de Molenstraat en de Hoogstraat, werd in die tijd ook de Landpoortstraat, in plaats van toegangsweg tot de stad, een wat vreemde op de wal doodlopende straat. Daartegenover kreeg de Vissersdijk met de Loevesteinse poort juist wel een uitgang. De Vissersdijk heeft echter nooit de allure gekregen van een hoofdstraat in de Vesting.

straatwand in geringe hoekverdraaiing

kleinschaligheid

afwijkende korrelgrootte

wisselende nokrichting

kleine verspringing in de voorgevel

gering verschil goothoogte

bebouwingskenmerken

3.3.4 Bebouwingskenmerken

Individualiteit en kleinschaligheid zijn de belangrijkste kenmerken van de bebouwing in de Vesting. De bijzondere elementen die zich aan deze kenmerken onttrekken, zoals de kerken, het Oude Raadhuis, de poorten, het Arsenaal en de kazerne, zijn gebouwen waarvan de afwijkende vorm een direct gevolg is van de (vroegere) functie.

De straatwanden bestaan uit individuele huizen, aaneengebouwd, en met (nagenoeg) gesloten straathoeken. De individualiteit wordt benadrukt door de beperkte gevelbreedte aan de straat, (geringe)verschillen in goothoogte, wisselende nokrichtingen, kleine verspringingen in de voorgevellijn en geringe hoekverdraaiingen. Aldus ontstaat een bebouwingspatroon met een geringe korrelgrootte op smalle en diepe percelen.

Op enkele plaatsen, waar rijtjeswoningen zijn gebouwd in de 50er of 60er jaren is sprake van een afwijkende korrelgrootte. Het gaat om woningblokjes aan de Bagijnestraat en de Hugo de Grootstraat. Door de eenvormigheid van de woningen vormt niet het individuele huis de eenheid van maat en schaal, maar het blok als geheel. De blokken voegen zich daardoor moeilijk in de ruimtelijke kenmerken van de Vesting. In enkele recentere projecten, zoals de Kloosterhof, Nieuwstad en Vissersdijk is een betere aansluiting gevonden bij de oorspronkelijke korrelgrootte.

Bij de oudere bebouwing valt op dat er een grote variatie is in bouwperiode, maar dat ze vanwege de overeenkomst in maat en schaal, gemakkelijk een geheel vormen. Zo vindt men aan de Hoogstraat panden die, hoewel in verschillende eeuwen ontstaan, een continue straatwand vormen.

Basiskenmerk van deze panden is dat ze in baksteen zijn opgetrokken in twee lagen met een kap. Deuren en ramen zijn vormgegeven als uitsnijdingen in de bakstenen gevel. Alleen bij winkels wordt ook een pui toegepast voor de begane grond.

geringe korrelgrootte

gevel met pui

samengevoegd met behoud van individualiteit

hoekpand

kleinere bovenvensters

verschillen in dakhelling langskap/ dwarskap

geringe hoekverdraaiing

bebouwingskenmerken

Overzicht kenmerken bebouwing en uitgangspunten voor nieuwbouw

- De gebouwen staan in principe in de rooilijn. Sprongen in de rooilijn zijn ondergeschikt in de straatruimte als geheel (verspringing maximaal ca. 50 cm);
- Een rooilijn is zelden geheel recht. Per pand ziet men uiterst geringe hoekverdraaiingen;
- De bebouwing vormt in principe een gesloten straatwand. De ruimte tussen de woningen zijn stegen van veelal niet meer dan circa 1 meter breed;
- De goothoogtes van naast elkaar gelegen panden zijn in principe niet gelijk. Het verschil is minimaal 30 cm;
- De hoogte en diepte van de bebouwing heeft een relatie met de breedte van de straat (lichttoetreding) of met de specifieke plaats waar het is gebouwd (op markante hoeken, aan groen of water);
- Afzonderlijke bouweenheden kunnen zijn samengevoegd tot één gebruiksgedebouw, zonder dat de korrelgrootte en individualiteit van de oorspronkelijke gebouwen verloren gaat. De korrelgrootte en individualiteit kunnen benadrukt worden door kapvorm, dakhelling, nokrichting en geveldetailering;
- De dakhelling is minimaal 50° voor kappen haaks op de straat, voor langskappen minimaal 40°;
- Vensters zijn uitsnijdingen in een overwegend gesloten gevelvlak, de hoofdvorm is verticaal, diagonaal ca. 53° (3,4,5 steek). Bovenvensters zijn echter lager dan begane grond vensters;
- Het kozijn is 1,20 – 1,40 meter breed en symmetrisch van opbouw;
- Bij winkels en andere niet-woonfuncties wordt ook een pui toegepast voor de begane grond;
- Gevels bestaan uit baksteen, natuursteen en hout. Kunststof wordt vermeden;
- Daken bestaan uit gebakken pannen of gebakken of natuurstenen leien.

Het is van belang om de architectuurkenmerken van de bebouwing te beschermen om daarmee de bebouwingsgeschiedenis van de Vesting zichtbaar te houden. Dat betekent niet dat ook de functie van gebouwen hetzelfde moet blijven. In de dynamiek van een levende gebouwde omgeving kan die functie steeds weer aangepast worden aan de eisen van de tijd. Het begrip duurzaam krijgt hier een bijzondere betekenis, in die zin dat er sprake is van een grote toekomstwaarde door behoud van historische kenmerken.

Een deel van de panden staat geregistreerd als rijksmonument. De registratie van gemeentelijke monumenten wordt op dit moment voorbereid. Die panden worden daardoor beschermd ingevolge de Monumentenwet of de gemeentelijke Monumentenverordening. Naast de geregistreerde monumenten zijn er ook panden die in bijzondere mate het beeld van de Vesting ondersteunen, zonder geregistreerd monument te zijn.

Volgend versus contrast

Uitgangspunt bij nieuwbouw is om de aanwezige kenmerken te volgen. Nieuwbouw zal zich dan voegen in de algehele structuur van de vesting en daar na verloop van tijd een naadloos onderdeel van worden. Dit principe is door de jaren heen meestal gevolgd en heeft ertoe geleid dat de vesting steeds een geheel is geweest, dat meer is dan de som der delen.

overgang openbaar-privé, door middel van stoep

muur als scheiding openbaar- privé

ruime groene binnentuinen

openbare ruimten, groen en tuinen

Er kan ook aanleiding zijn om af te wijken van de basiskenmerken, bijvoorbeeld indien een markante plaats daar aanleiding voor geeft of de bijzondere functie van het gebouw daar om vraagt. Soms gaat het dan om de combinatie van oud en nieuw waarbij naar een sterk contrast wordt gezocht, bijvoorbeeld door gebruik van veel glas. Voorbeelden daarvan zijn het gemeentehuis van Vianen, het stadhuis van Hattem en de citadel in den Bosch.

Het zoeken naar deze contrasten vraagt om een zeer zorgvuldige aanpak bij het ontwerp, zodat er sprake is van een overtuigende meerwaarde. Het afwijken alleen 'om eens iets anders te doen' terwijl de functie of plek daarvoor geen aanleiding geeft moet worden vermeden.

3.3.5 Openbare ruimte

Anders dan in de groene buitenwijken van Woudrichem met voortuinen aan de straat, kenmerkt de vesting zich door een harde overgang tussen de openbare ruimte van de straat en de privé-terreinen, tussen de levendigheid van de stad en de stilte van het privé-domein. Daar waar tuinen grenzen aan de straat zijn ze afgeschermd met muren van tenminste 1,80 meter hoog. Alleen vanaf de wal wordt aan bezoekers een blik gegund in de groene binnenterreinen.

Voorgevels met ingangen van huizen bevinden zich direct aan de straat. Ook hier is sprake van een harde overgang tussen openbaar en privé. Soms is echter een margestrook, met individuele ingangsstoepten of enkele treden naar de voordeur. In een enkel geval is de voordeur terugliggend geplaatst, om aldus enige afstand te krijgen tot de straat. Deze margestrook is kenmerkend voor de stad en wordt per perceel verschillend ingevuld. De verschillen benadrukken de individualiteit per pand.

De straatruimte zelf kenmerkt zich door een inrichting, afgestemd op multifunctioneel gebruik, zoals verplaatsen, verblijven, markt en evenementen. De verharding ligt in principe van gevel tot gevel, op één niveau. Afbakening van stroken of plekken ten behoeve van specifiek gebruik, zoals rijbaan of parkeren, komen alleen bij uiterste noodzaak voor. De bestrating bestaat vooral uit gebakken klinkers in dezelfde kleur. Onderscheid in functies wordt, indien nodig, alleen gemaakt door verschillen in het bestratingpatroon.

3.3.6 Groen en tuinen

Boerderijen waren in vroeger tijden een onderdeel van de bebouwing in de vesting. Vee en akkerbouw waren ten tijde van beleg van belang voor de voedselvoorziening. De boerderijen zijn inmiddels verdwenen. De ruime, groene binnentuinen verwijzen echter nog naar de ruime erven van eertijds. Daarnaast hebben ze nu een functie als groene privé-ruimte, als contrast met de bestaande publieke ruimte. Dit contrast dient te worden bewaard als cultuurhistorisch kenmerk van de vesting. Bedreigingen zijn de behoefte aan (hoge) erfafscheidingen, extra bijgebouwen en parkeren op achtererven. Voorkomen moet worden dat deze karakteristiek (door bestemmingsregelingen) verloren gaat.

Groen in het openbaar gebied is prominent aanwezig in de vorm van wallen en grachten. De wallen bestaan uit gras met bomen en op een aantal plaatsen meidoornhagen. Wallen en grachten doen dienst als parkgebied voor de vesting. Onderhoud en herstel van de boombeplanting op de wallen zijn in dat kader van belang.

Her groen in de straatruimte blijft beperkt tot enkele plaatsen met straatbomen en hofjes met solitaire bomen. De invloed daarvan op de beleving van de straatruimte is, door het ontbreken van voortuinen, soms groot. Handhaving is daarom van belang.

3.4 Consequenties met betrekking tot de planopzet

Ligging omgeving

Om het zicht op de vesting en de ligging in de omgeving te waarborgen dient de hoogte van nieuwe bebouwing rondom de vesting beperkt te worden.

Wallen en grachten

Het vestinglandschap (de wallen, grachten, bastions en ravelijnen) dient behouden te blijven en waar mogelijk versterkt te worden. Kenmerkend is het groene karakter van wallen, bastions en ravelijnen. De wandelpaden spelen een belangrijke rol in de beleving van de vesting.

Stratenpatroon

Het stratenpatroon vormt een stabiel, te behouden vormelement. Met name de Molenstraat, de Hoogstraat en de Kerkstraat zijn belangrijke straten in het stratenpatroon.

Bebouwing

- De gebouwen staan in principe in de rooilijn. Sprongen in de rooilijn zijn ondergeschikt in de straatruimte als geheel (verspringing maximaal ca. 50 cm);
- Een rooilijn is zelden geheel recht. Per pand ziet men uiterst geringe hoekverdraaiingen;
- De bebouwing vormt in principe een gesloten straatwand. De ruimte tussen de woningen zijn stegen van veelal niet meer dan circa 1 meter breed;
- De goothoogtes van naast elkaar gelegen panden zijn in principe niet gelijk. Het verschil is minimaal 30 cm;
- De hoogte en diepte van de bebouwing heeft een relatie met de breedte van de straat (lichttoetreding) of met de specifieke plaats waar het is gebouwd (op markante hoeken, aan groen of water);
- Afzonderlijke bouweenheden kunnen zijn samengevoegd tot één gebruiksgedebouw, zonder dat de korrelgrootte en individualiteit van de oorspronkelijke gebouwen verloren gaat. De korrelgrootte en individualiteit kunnen benadrukt worden door kapvorm, dakhelling, nokrichting en geveldetailering;
- De dakhelling is minimaal 50° voor kappen haaks op de straat, voor langskappen minimaal 40°;
- Vensters zijn uitsnijdingen in een overwegend gesloten gevelvlak, de hoofdvorm is verticaal, diagonaal ca. 53° (3,4,5 steek). Bovenvensters zijn echter lager dan begane grond vensters;
- Het kozijn is 1,20 – 1,40 meter breed en symmetrisch van opbouw;
- Bij winkels en andere niet-woonfuncties wordt ook een pui toegepast voor de begane grond;
- Gevels bestaan uit baksteen, natuursteen en hout. Kunststof wordt vermeden;

- Daken bestaan uit gebakken pannen of gebakken of natuurstenen leien.

Openbare ruimte

- Een margestrook tussen openbare ruimte en privé-terrein, die steeds anders is ingericht, is kenmerkend voor de stad en benadrukt de individualiteit van het pand;
- De inrichting van de openbare ruimte dient multifunctioneel en eenduidig te worden vormgegeven. Onderscheid in functies wordt, indien nodig, uitsluitend gemaakt in het bestratingpatroon.

Groen en ruimte

- Het open, groene karakter van de tuinen dient behouden te blijven als cultuurhistorisch element van de vesting. Verstening en verdichting dienen te worden tegengegaan;
- De wallen en grachten dienen als parkgebied voor de vesting;
- Groen in de straatruimte is zeer beeldbepalend in de vesting en dient behouden te blijven.

voorzieningen in de Vesting

4. FUNCTIONELE BESCHRIJVING

4.1. Algemeen

Totdat in 1955 de vesting opgeheven werd als vesting, werd in Woudrichem uitsluitend binnen de vesting gewoond en gewerkt. Ook de voorzieningen bevonden zich binnen de vesting. Door de ontwikkeling van woonbuurten buiten de vesting na 1955 ontstond behoefte aan 'eigen voorzieningen' buiten de vesting. Ook de beperkte ruimtelijke mogelijkheden binnen de vesting speelden een rol bij de ontwikkeling van werkgebieden en voorzieningen elders in Woudrichem. Het gevolg is dat de vesting in de huidige situatie gedomineerd wordt door de woonfunctie en door toeristisch-recreatieve voorzieningen die sterk seizoensgebonden zijn. Uit de beginspraak is gebleken dat de bewoners van de vesting van mening zijn dat de vesting levendig en leefbaar moet zijn/ worden. Ook de gemeenteraad is van mening dat de vesting niet bevroren moet worden vanwege de karakteristieke ruimtelijke kwaliteiten. Het streven is behoud of versterking van de levendigheid van de vesting en behoud en herstel van de cultuurhistorische waarden te combineren. De vesting leent zich niet voor groot-schalige voorzieningen. De gemeentelijke instanties en winkelvoorzieningen voor dagelijkse goederen, zoals een supermarkt, zijn gesitueerd aan 't Rond. Versterking van de levendigheid binnen de vesting naast de woonfunctie zal dus gevonden moeten worden in kleinschalige detailhandel, kunst en bedrijvigheid, kleinschalige publieksgerichte voorzieningen, maatschappelijke voorzieningen en hoogwaardige horecavoorzieningen.

4.2. Wonen

De hoofdfunctie binnen de vesting is wonen. Met name in het nieuwere, westelijke deel van de vesting overheerst de woonfunctie boven andere functies. Ook in de toekomst zal de vesting een leefbare buurt moeten blijven voor de bewoners. Onder leefbaarheid van de vesting voor bewoners wordt verstaan kwaliteit van de bebouwing en de woonomgeving en een goede bereikbaarheid van voorzieningen in en buiten de vesting.

4.3. Werken

In de vesting zijn meer dan 50 economisch actieve bedrijven gevestigd. Deze kleinschalige bedrijvigheid draagt in belangrijke mate bij aan de levendigheid van de vesting. De meeste publieksgerichte voorzieningen concentreren zich langs de Kerkstraat, de Hoogstraat en (een deel van) de Molenstraat, deze straten vormen de hoofdassen binnen de vesting.

Detailhandel

De winkelfunctie binnen de vesting is de laatste jaren sterk afgenomen. Inmiddels lijkt aan deze trend een einde te zijn gekomen, er ontstaan weer meer kleinschalige winkels in de vesting. Volgens de Kamer van Koophandel is het echter economisch niet haalbaar het winkelvolumen van Woudrichem uit te breiden, hiervoor is de vraag onvoldoende groot. Behoud en bevordering van de kleinschalige detailhandel is van groot belang voor de levendigheid binnen de vesting.

korenmolen Nooit Gedagt

historische haven

maatschappelijke en culturele voorzieningen

Horeca

Binnen de vesting bevinden zich verschillende horecagelegenheden. Het betreft restaurants, cafés, een shoarmazaak en mengvormen tussen horeca en detailhandel en horeca en een galerie. In alle gevallen gaat het om publieksgerichte dienstverlening. Het karakter van de horeca loopt uiteen. Uit de beginspraak blijkt dat toenemende horecaoverlast een belangrijk aandachtspunt vormt. Behoud van de aanwezige horeca is, evenals de detailhandel, van groot belang voor de levendigheid binnen de vesting.

Kantoren

Binnen de vesting zijn verschillende kantoren gevestigd. De kantoren hebben grotendeels geen publieksgerichte functie, zijn kleinschalig en qua uitstraling naar binnen gericht. Hierdoor dragen ze in veel mindere mate dan detailhandel en horeca bij aan de levendigheid van de vesting.

4.4. Maatschappelijke en culturele voorzieningen

Behalve detailhandel, horeca en kantoren zijn in de vesting diverse voorzieningen gevestigd. Het betreft zowel maatschappelijke als culturele voorzieningen.

De kerken van Woudrichem, de Nederlands Hervormde Kerk, de Rooms Katholieke Kerk en de Manna Kerk, staan alle binnen de vesting. Ook verschillende stichtingen met een sociaal karakter zijn gesitueerd binnen de vesting. De kerken, met name de Nederlands Hervormde Kerk en de Rooms Katholieke kerk, zijn zeer beeldbepalende elementen in de vesting. Functioneel dragen ze in beperkte mate bij aan de levendigheid binnen de vesting.

Behalve maatschappelijke voorzieningen bevinden zich in de vesting diverse culturele voorzieningen, zoals een museum en galerieën. De publieksgerichte, hoogwaardige culturele voorzieningen ondersteunen de cultuurhistorische en recreatieve waarde van de vesting in hoge mate en dragen bij aan de levendigheid.

Korenmolen Nooit Gedagt

De herbouwde korenmolen Nooit Gedagt is vol in bedrijf. In de molen wordt graan gemalen en 'koek van eigen deeg' verkocht, zoals brood, eierkoeken en speculaas. Alles wordt gebakken van graan dat in de Nooit Gedagt wordt gemalen.

Molenbiotoop/ windvangzone rond de molen

Een molenbiotoop is de gehele omgeving van een molen, voor zover die omgeving van invloed is op het functioneren van de molen als maalwerktuig. Dit houdt in dat in een cirkel rondom de molen nadere eisen kunnen worden gesteld voor nieuwe bouwwerken en beplantingen die de molen kunnen belemmeren in zijn windvang.

Voor een molen op een markante plaats, dient de molenbiotoop tevens als bescherming van de belevingswaarde. Het zicht op de molen wordt immers bewaard door de vrije ruimte die nodig is voor de windvang. Nieuwe bebouwing mag niet leiden tot aantasting van de windvang van de molen. In de vesting Woudrichem wordt geen nieuwe bebouwing mogelijk gemaakt.

camping de Mosterdpot

jachthaven

recreatie en toerisme

4.5. Recreatie en toerisme

De cultuurhistorische waarde van de vesting en de ligging aan het water maken het gebied tot toeristische trekpleister, met name in het voorjaar en de zomer. De detailhandel, horeca en culturele voorzieningen zijn in belangrijke mate gericht op en afhankelijk van het toerisme. Voor de levensvatbaarheid van deze functies is het daarom van groot belang dat de cultuurhistorische waarde van de vesting bewaard blijft én versterkt wordt. Ook culturele activiteiten, zoals de Boekenmarkt, de Visserdagen en het Weekend Festival, dragen bij aan de recreatieve aantrekkingskracht van Woudrichem.

Wandelroutes

Over de vestingwallen lopen wandelroutes die een blik gunnen op zowel de vesting als op het water rondom de vesting. Onder aan de wallen is een natuurspad ingericht over een lengte van 400 meter, waarlangs door de werking van het riet- en biezenvetatie is ontstaan.

De gehele vesting is zelf van zodanig kleine omvang dat deze goed te belopen is.

Slot Loevestein

Slot Loevestein is gelegen aan de overzijde van de Afgedamde Maas en doet dienst als museum. Het kasteel is heringericht en rondom het slot ligt een uniek natuurgebied met een wandelroute. Het slot is per voetveer bereikbaar vanaf de vesting. Ook het veer naar Gorinchem meert af aan het veerhoofd.

Bruine vloot

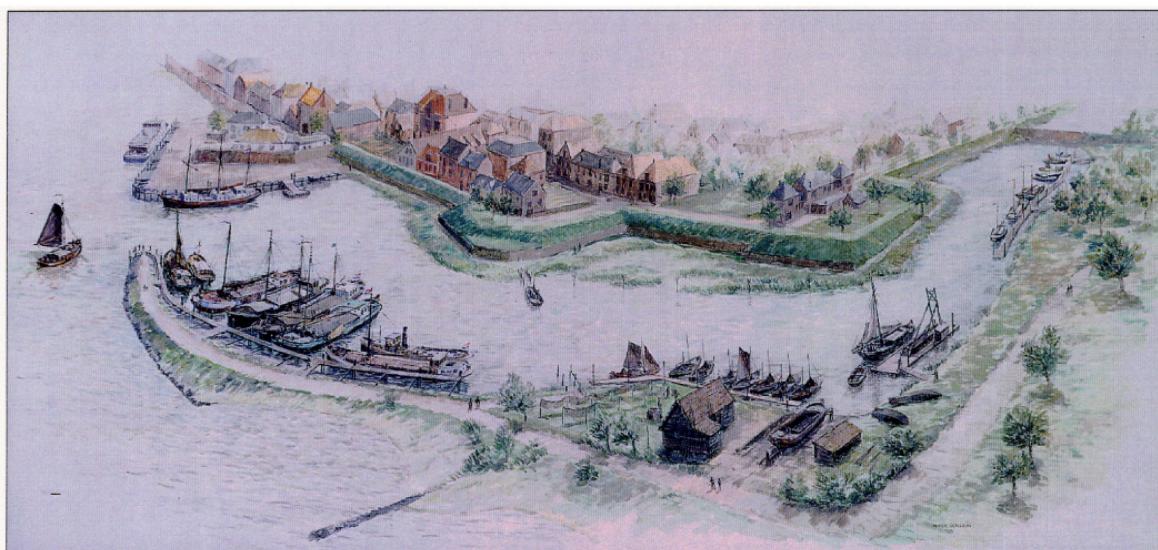
Nabij het veerhoofd liggen afmeerplekken voor toeristische vaart en grote schepen van de historische zeilvaart, de zogenaamde 'Bruine vloot'.

Jachthaven

Nabij de vesting ligt aan de Afgedamde Maas een jachthaven. De inrichting van de haven is zodanig dat geen afbreuk wordt gedaan aan het karakter van de vesting. De jachthaven benadrukt juist de sterke relatie van de vesting met de rivier en draagt tevens bij aan de recreatie in en rondom de vesting.

't Gatje

Verder naar het zuidoosten ligt de tweede jachthaven van Woudrichem; 't Gatje in het voormalige inundatiekanaal. Op het drijvende gebouw van de havenmeester is een gedicht aangebracht dat de sfeer van de omgeving karakteriseert: *"Voetstappen naderen, op de wal knarst het grint. De wieken van de molen klappen in de wind. De torenklok galmt: verstrijken van tijd, verleden en heden, 't is Woerkum gelijk. Klotsend water streelt het bruine staal, als de visser - zwijgend - zijn netten haalt. Snerpende riemen, een eendenpaar vlucht, de dreun van diesel lost op in de lucht."*

overzicht haven

inrichting veerhoofd

plan historische haven Woudrichem

Historische scheepswerf

Nabij de vesting wordt een ambachtelijke scheepswerf aangelegd. Op deze plek kunnen reparaties uitgevoerd kunnen worden aan (historische) schepen. De ontwikkelingen voor aanleg van deze scheepswerf zijn zodanig concreet dat de werf opgenomen wordt in het bestemmingsplan.

Camping Mosterdpot

Aan het water, nabij de vesting, ligt camping De Mosterdpot. De camping is geopend van 1 april tot 1 oktober en biedt op een oppervlakte van circa 2,5 hectare ruimte aan 120 caravans/ campers en tenten. De bebouwing op het campingterrein bestaat uitsluitend uit de hoofdgebouwen/ sanitaire voorzieningen. Parkeren vindt plaats op eigen terrein.

4.6. Verkeer en vervoer

De vesting is voor autoverkeer te bereiken via de Koepoort en de Loevesteinsepoort. De Koepoort verbindt de Kerkstraat met de burgemeester van de Lelystraat buiten de vesting. De Vissersdijk komt uit op de Loevesteinsepoort buiten de vesting. Via beide routes is de vesting verbonden met het regionale wegennet rondom Woudrichem.

Voetgangers en fietsers bereiken de vesting behalve via de 'autopoorten' of via de wandelpaden rondom de vesting. De Bagijnestraat is verbonden met de Jacoba van Beierenstraat buiten de vesting via een wandelbrug. De wandelpaden bieden op diverse plekken doorsteken naar het gebied binnen de vestingwallen. Binnen de vestingwallen bestaat geen onderscheid gemaakt tussen trottoirs en straten.

Voor openbaar vervoer is de vesting ontsloten via de buurtbus en de eerder genoemde veerdiensten met Gorinchem en slot Loevestein.

In de directe nabijheid van de vesting zijn twee parkeerterreinen aanwezig: één op het Janus Baksbastion en één bij het Arsenaal. Daarnaast zijn er twee parkeerterreinen vlak buiten de vesting, namelijk aan de Schapendam (60 parkeerplaatsen en 10 autobusparkeerplaatsen) en nabij camping de Mosterdpot (50 parkeerplaatsen). Ook wordt buiten de Waterpoort op straat geparkeerd en op achterterreinen. Het parkeeraanbod voor zowel bewoners als toeristisch-recreatief verkeer is beperkt en het ruimtelijk beeld wordt in de vesting aangetast door geparkeerde auto's. Het geheel autovrij maken van de vesting is geen optie, zo bleek uit de beginspraak. Dit zou een te grote beperking opleveren, met name aan de bewoners en de bedrijven. Het gemeentelijk streven is wel de vesting autoluw te maken, daarnaast wordt gezocht naar extra ruimte voor parkeerplaatsen buiten de vesting. In voorliggend bestemmingsplan wordt de toegankelijkheid van de vesting voor autoverkeer niet geregeld.

4.7 Functieveranderingen

Vorm en functie ontwikkelen zich ten dele zelfstandig. Gebouwen zijn voortdurend aan functieverandering onderhevig. De verschijningsvorm van de gebouwen zelf verandert daardoor echter niet steeds. De geschiedenis leert dat de vorm van de vesting minder dynamiek vertoont dan de functie. Functionele ontwikkeling binnen de vesting moet mogelijk zijn ten behoeve van de levendigheid en vormt een betere basis voor het behoud van een vitale vesting dan het tegengaan van nieuwe ontwikkelingen.

Met het verdwijnen van winkels en voorzieningen in de laatste decennia, is de levendigheid in de vesting afgenomen. Het stimuleren van ontwikkeling in de vesting is daarom een van de uitgangspunten van voorliggend bestemmingsplan. Om een leefbare vesting te houden en de cultuurhistorie te versterken zijn echter een aantal randvoorwaarden voor ontwikkeling van belang.

Allereerst randvoorwaarden van ruimtelijke aard. De ruimtelijke verschijningsvorm mag niet ten koste gaan van de functie. De afzonderlijke herkenbaarheid van de panden is, zoals eerder beschreven, waardevol. Samentrekken van panden is daardoor, onder voorwaarden, slechts zeer beperkt mogelijk. Grootschalige voorzieningen zijn daardoor ruimtelijk niet mogelijk. Ook kunnen winkels, horecagelegenheden, bedrijven en kantoren zich slechts beperkt presenteren met behulp van etalageruimte, uithangborden, lichtreclame en dergelijke. Hierdoor zijn met name kleinschalige, kwalitatief hoogwaardige voorzieningen geschikt om zich te vestigen binnen de vesting.

Daarnaast zijn er planologische randvoorwaarden voor ontwikkeling van de vesting. De vesting is hoofdzakelijk een woonbuurt en zal dit ook in de toekomst blijven. Functies die overlast veroorzaken voor de woonfunctie, zoals grootschalige horeca en verkeersaantrekkende voorzieningen, zullen daardoor beperkt moeten worden. Op de verdiepingen boven voorzieningen wordt veelal gewoond, ook in voorliggend bestemmingsplan wordt wonen boven voorzieningen gestimuleerd.

De vraag naar voorzieningen is in Woudrichem daarnaast beperkt. Binnen de vesting is de vraag naar toeristisch-recreatieve voorzieningen bovendien sterk gebonden aan het voorjaar en de zomer. Om bundeling van functies te stimuleren en grote leegstand te voorkomen wordt een deel van de vesting "ontwikkelingsgebied", het betreffen de hoofdassen in de vesting, de Kerkstraat, de Hoogstraat en (een deel van) de Molenstraat waar, in de huidige situatie, reeds de meeste voorzieningen aan gesitueerd zijn. In dit gebied zijn ruime mogelijkheden voor invulling van de onderste bouwlaag met detailhandel, publieksgerichte dienstverlening, maatschappelijke en culturele voorzieningen. Daarnaast dient in een aantal bijzondere gebouwen, zoals het Arsenaal en de kazerne, ruime invulling van functies mogelijk te zijn.

Kantoren dragen in mindere mate dan bovenstaande voorzieningen bij aan levendigheid van de vesting. Deze kunnen daarom niet zonder meer in het "ontwikkelingsgebied" gevestigd worden. Met vrijstelling is dit, onder voorwaarden, wel mogelijk.

4.8 Consequenties met betrekking tot de planopzet

- Streven is behoud en ontwikkeling van kleinschalige, kwalitatief hoogwaardige, publieksgerichte voorzieningen en van maatschappelijke voorzieningen binnen de vesting;
- Bestaande voorzieningen en bedrijven blijven gehandhaafd binnen de vesting;
- Grootschalige horeca en verkeersaantrekkende voorzieningen dienen te worden tegengegaan;
- De vesting blijft in hoofdopzet een woongebied. Ook boven andere functies wordt in principe gewoond;
- Aan de Kerkstraat, de Hoogstraat en (een deel van) de Molenstraat worden mogelijkheden geboden voor functieveranderingen, waaronder het wijzigen van de woonfunctie in een winkel of andere publieksfunctie;
- Recreative voorzieningen, zoals de jachthaven, de Bruine Vloot, de historische scheepswerf en camping Mosterdpot krijgen een eigen bestemming.

5. MILIEUASPECTEN

5.1. Algemeen

De vesting is als woongebied in opzet voltooid. De ontwikkelingen die in dit bestemmingsplan mogelijk worden gemaakt hebben betrekking op de functionele invulling en ruimtelijke vormgeving van de vesting in de huidige opzet. Grootschalige ontwikkelingen worden niet voorzien en op basis van dit bestemmingsplan niet mogelijk gemaakt.

5.2. Bodem

In voorliggend bestemmingsplan worden geen grootschalige nieuwe ontwikkelingen mogelijk gemaakt. Naar verwachting vinden er dus op basis van dit bestemmingsplan geen bouwontwikkelingen plaats die van dien aard zijn dat bodemonderzoek noodzakelijk is.

5.3. Water

Het bestemmingsplan vesting 2004 betreft een beheersplan voor overwegend bestaand stedelijk gebied en het omliggende (agrarische) buitengebied. Dit bestemmingsplan brengt ten aanzien van de verschillende wateraspecten geen (ingrijpende) veranderingen te weeg. Vergroting van de oppervlakte aan verhardingen en bebouwing wordt in dit plan slechts beperkt toegestaan. Voor zover in de toekomst grootschaliger uitbreiding aan de orde is, kan dat alleen door middel van bestemmingsplanherzieningen waarin een waterparagraaf moet worden opgenomen.

De diverse wateraspecten hebben betrekking op:

- Rioolwater: in het gehele plangebied is voor woningen, voorzieningen, wegen en andere verharding een rioleringstelsel aangelegd. Dit bestemmingsplan voorziet in een nieuw bergbezinkbassin op het ravelijn nabij de Koepoort;
- Hemelwater: hemelwater van groen en tuinen wordt in de bodem geïnfiltreerd en vervolgens geloosd op het oppervlaktewater;
- Grondwater: het grondwaterpeil hangt direct samen met de waterstand van het oppervlaktewater rondom de vesting, aan de noordzijde staat het water in open verbinding met de afgedamde Maas. In de bestaande situatie is er overwegend geen (ernstige) overlast van het grondwater voor de verschillende bovengrondse functies. Ook de eventuele vervanging of vernieuwing van bebouwing wordt niet bemoeilijkt door het grondwater;
- Oppervlaktewater: dit is rondom de vesting in grote hoeveelheid aanwezig in de vorm van de afgedamde Maas en de Waal. Met uitzondering van de gracht rondom de vesting komt in het plangebied geen oppervlaktewater voor. Het beleid en de regeling in dit plan zijn gericht instandhouding van het water en bescherming van de droge gebieden.

Op 8 juli 2004 is bestemmingsplan vesting 2004 besproken met het Hoogheemraadschap. Naar aanleiding van dit overleg zijn enkele regelingen in het plan aangepast. Het overleg met het Hoogheemraadschap is voortgezet en afgerond op 30 augustus 2004, toen is overeenstemming bereikt over de inhoud van voorliggend bestemmingsplan.

5.4. **Wegverkeerslawaaï**

De regels van de Wet geluidhinder zijn in een aantal gevallen van belang bij de vaststelling van een bestemmingsplan. Deze gevallen zijn:

- a) Bestemmen van gronden voor nieuwe geluidsgevoelige objecten, zoals woningen en scholen;
- b) Bestemmen van gronden voor de aanleg van nieuwe (gezoneerde) wegen;
- c) Reconstructie van wegen.

In het bestemmingsplan vesting is geen van de bovengenoemde gevallen aan de orde. Akoestisch onderzoek in het kader van de Wet geluidhinder kan dus achterwege blijven.

5.5. **Luchtkwaliteit**

In het plangebied worden op basis van voorliggend bestemmingsplan geen ontwikkelingen mogelijk gemaakt die van invloed zijn op de luchtkwaliteit.

5.6. **Externe veiligheid en hindercirkels**

Bij externe veiligheid gaat het om gevaren die de directe omgeving loopt in het geval er iets mis mocht tijdens de productie, het behandelen of het vervoer van gevaarlijke stoffen. De daaraan verbonden risico's moeten aanvaardbaar blijven.

Vervoer van gevaarlijke stoffen

In dit kader dient bij goedkeuring van een bestemmingsplan ook rekening te worden gehouden met de richtlijnen voor Externe veiligheid, zoals beschreven in de Risiconormering vervoer gevaarlijke stoffen Tweede Kamer, vergaderjaar 1995-1996, 24611. Voor de beoordeling van de externe veiligheidssituatie worden twee risicomaten gebruikt; het plaatsgebonden risico, (voorheen individueel risico) en het groepsrisico. De norm voor het plaatsgebonden risico voor nieuwe situaties, zoals een nieuw bestemmingsplan, is vastgesteld op 10^{-6} /jaar. Dit betekent dat de kans per jaar dat iemand overlijdt als gevolg van het vervoer van gevaarlijke stoffen maximaal één op een miljoen personen mag zijn.

De risicocontour van de Boven Merwede wordt vermeld in de Risicoatlas vervoer gevaarlijke stoffen: water (AVV, Rijkswaterstaat). De maatgevende risiconorm 10^{-6} /jaar voor het transport van gevaarlijke stoffen ligt buiten het plangebied voor dit bestemmingsplan. De externe veiligheid vormt geen belemmering voor de uitvoering van dit bestemmingsplan.

Kabels en leidingen

In (de directe omgeving) van het plangebied komen geen hindercirkels voor die van invloed zijn op het plangebied.

5.7. **Molenbiotoop**

Voor de molenbiotoop rondom de korenmolen 'Nooit Gedagt' geldt dat binnen een cirkel van 200 meter eisen worden gesteld aan de bebouwing aan de hoogte van de bebouwing en beplanting. Dit in verband met de windvang voor de molen. Samen met het feit dat in het bestemmingsplan geen nieuwe bebouwing is toegestaan, is er een

voldoende bescherming van de huidige windvang en wordt een onevenredige aantasting van de windvang voorkomen.

5.8 Belemmeringen beleidslijn Ruimte voor de Rivier

Voor alle buitendijkse bebouwing geldt dat er slechts eenmalig een uitbreiding van maximaal 10% van de bestaande bebouwing voor ieder functioneel te onderscheiden gebouw per perceel mag plaatsvinden

5.9. Consequenties met betrekking tot de planopzet

- Grootschalige bouwmogelijkheden worden in voorliggend bestemmingsplan niet mogelijk gemaakt. Bodemonderzoek, uitwerking van de aspecten water en luchtkwaliteit en akoestisch onderzoek kunnen daarom in het kader van dit bestemmingsplan achterwege blijven.

6. JURIDISCHE PLANOPZET

6.1. Algemeen

Het doel van voorliggend bestemmingsplan is tweeledig:

1. Opzetten van een flexibel juridisch kader voor functieverandering en ontwikkeling van (een deel van) de vesting;
2. Het beschermen van de karakteristieke ruimtelijke en cultuurhistorische waarden van de vesting.

Het bestemmingsplan moet dus enerzijds ruim en flexibel zijn, maar anderzijds ook voldoende sturing en bescherming bieden.

Gelet op deze doelstelling en het karakter van het gebied is gekozen voor de volgende algemene juridische planopzet:

- Voor de gebieden waar de woonfunctie overheerst is gekozen voor een woonbestemming. Bedrijvigheid aan huis is als nevenfunctie van het wonen onder bepaalde voorwaarden toegestaan;
- Voor de gebieden waar, in de huidige situatie, meerdere functies voorkomen met relatief veel dynamiek is gekozen voor een ruime verzamelbestemming "Gemengde doeleinden". Op de benedenverdieping zijn diverse functies toegestaan en functieverandering is hier, onder bepaalde voorwaarden, gemakkelijk.

Het plan is opgezet als een plan krachtens artikel 10 van de Wet op de Ruimtelijke ordening (WRO), dat wil zeggen een plan met bestemmingen die het huidige en/ of gewenste gebruik bevestigen en op grond waarvan direct bouwvergunning kan worden verleend. Waar nodig of gewenst zijn flexibiliteitinstrumenten toegevoegd, zoals vrijstellingen, nadere eisen- en wijzigingsbevoegdheden.

Een bijzonder aspect wordt gevormd door het beschermd stadsgezicht. In aanvulling op de 'normale regels' worden daarom binnen diverse bestemmingen bepalingen opgenomen die gericht zijn op situering, maatvoering en schaal van de bebouwing en de open ruimte. Ook in de opgenomen beschrijving in hoofdlijnen wordt hieraan aandacht besteed.

Het bestemmingsplan bestaat feitelijk uit de volgende, juridisch bindende onderdelen:

- Plankaart;
- Voorschriften.

Plankaart

De plankaart bestaat in voorliggend bestemmingsplan uit twee onderdelen: de plankaart zelf en de gevel- en kappenkaart. Op de gevel- en kappenkaart zijn de beschermende bepalingen ten behoeve van het beschermd stadsgezicht in beeld gebracht, zoals de gevelaanzichten, de parcellering en de nokrichting. Doordat de gevel- en kappenkaart onderdeel uitmaakt van de plankaart is rechtstreeks bouwtoetsing hieraan mogelijk.

De voorschriften worden in dit hoofdstuk beknopt toegelicht.

6.2. Bebouwing

De bestaande bebouwing en de bestaande hoogtes en goothoogtes vormen het uitgangspunt voor het bestemmingsplan. De individuele herkenbaarheid van de panden is een belangrijk element in de karakteristiek van de vesting. Samenvoeging van panden is daarom in principe niet toegestaan. Burgemeester en wethouders kunnen vrijstelling verlenen van deze bepaling. Belangrijke voorwaarden zijn dat de panden vanaf de buitenzijde individueel herkenbaar blijven en de samenvoeging niet onomkeerbaar is.

Met name de panden aan de Kerkstraat, de Molenstraat en de Hoogstraat weerspiegelen de cultuurhistorie van de vesting. Voor deze panden wordt met behulp van een **Gevelwandenkaart** de goothoogte en de gevelbreedte vastgelegd. De goothoogtes van naast elkaar gelegen panden zijn in principe niet gelijk, in plaats van een maximum goothoogte is op de Gevelwandenkaart zowel een minimum als een maximum goothoogte opgenomen.

Voor een deel van de vesting is de kapvorm en/ of de nokrichting in hoge mate beeldbepalend. Voor monumenten ligt de exacte vorm van de kap vast. Om naast deze individuele panden ook de samenhang tussen de panden te kunnen beschermen is daarnaast voor opvallende en beeldbepalende panden het kaptype bepaald (schild voor of achter, zadeldak, kruisvormig etc.). Het kaptype is bepalend voor de herkenbaarheid van individuele panden en voor de positie in het straatbeeld. De betreffende kappen zijn vastgelegd op de **Kappenkaart**. In de voorschriften is daarnaast een minimale dakhelling vastgelegd. Burgemeester en wethouders kunnen vrijstelling verlenen van de vastgelegde kapvorm, nokrichting en/ of dakhelling, mits de samenhangende, ruimtelijke structuur en de stedenbouwkundige kwaliteit van het beschermd stadsgezicht hierdoor niet wordt aangetast.

De bestemmingen worden voorafgegaan door een **Beschrijving in hoofdlijnen**. In de Beschrijving in hoofdlijnen is beknopt het kwalitatieve streefbeeld voor de vesting geformuleerd. Belangrijke doelstellingen van het plan zijn het instandhouden van de historische, ruimtelijke structuur en de stedenbouwkundige kwaliteit van de vesting en behoud van functionele ontwikkelingsmogelijkheden. Bij vervanging van bestaande bebouwing door nieuwe bebouwing en het herinrichten van openbare ruimte wordt getoetst aan de Beschrijving in hoofdlijnen. Nieuwe bebouwing binnen de vesting is daarnaast in alle gevallen onderhevig aan een welstandstoets.

6.3. Bestemmingen

Gemengde Doeleinden

In hoofdpuzet is de vesting een woongebied. Daarnaast is het streven van voorliggend bestemmingsplan het behoud en de stimulering van kleinschalige, kwalitatief hoogwaardige en publieksgerichte voorzieningen. De bestaande voorzieningen zijn vooral gevestigd aan de Kerkstraat, de Hoogstraat en een deel van de Molenstraat. Kenmerkend voor dit gebied is de menging van functies: winkels, bedrijven, publiekgerichte dienstverlening, wonen en dergelijke komen door elkaar voor.

Om ruime mogelijkheden te bieden aan verschillende functies en aan functieverhuizingen (bijvoorbeeld van wonen naar een winkel) is dit gebied bestemd tot Gemengde

Doeleinden. De bebouwing aan de Rijkswal Oost en de Visserdijk zijn eveneens bestemd tot Gemengde Doeleinden. Op deze wijze kan een bijdrage worden geleverd aan de vergroting van het economische draagvlak van de kleinschalige (winkel)-voorzieningen in de vesting, wat de verscheidenheid en levendigheid ten goede komt.

Verandering in een functie die mogelijk overlast veroorzaakt voor de woonomgeving, zoals horeca, is niet zonder meer toegestaan. Burgemeester en wethouders kunnen voor een dergelijke functiewijziging vrijstelling verlenen. Ook wijziging in een kantoorfunctie is slechts toegestaan na nadere toetsing door Burgemeester en wethouders.

Op de bovenverdiepingen wordt in de meeste gevallen gewoond. Aangezien de vesting in hoofdopzet een woongebied is, is dit ook wenselijk. Andere functies dan wonen kunnen slechts met vrijstelling plaats vinden op de bovenverdiepingen. Uitzondering vormen de panden waar zich reeds een niet-woonfunctie bevindt op de bovenverdieping.

Horeca

Het hotel-restaurant aan de Molenstraat nr. 10/12 heeft de specifieke bestemming "Horeca" gekregen. Een andere functie dan horeca wordt hier niet voorgestaan.

Bijzondere Doeleinden

De molen en de beide kerken zijn bestemd tot Bijzondere Doeleinden. Ten behoeve van de instandhouding van deze bijzondere gebouwen vinden er kleinschalige, aanvullende activiteiten plaats, zoals verkoop van boeken.

Recreatieve Doeleinden

Camping De Mosterdpot wordt overeenkomstig het huidige gebruik bestemd tot Recreatieve Doeleinden.

Wonen

Een groot deel van de bebouwing binnen de vesting is bestemd tot Wonen. Binnen de functie Wonen wordt naast de traditionele vormen van beroepen aan huis, bedrijvigheid toegestaan, mits deze ondergeschikt is aan de woonfunctie en geen hinder veroorzaakt voor het wonen en de leefbaarheid binnen de vesting.

In toenemende mate ontplooiën zich initiatieven van bewoners voor kleinschalige detailhandel en dergelijke. Burgemeester en wethouders kunnen, onder bepaalde voorwaarden, vrijstelling verlenen voor deze initiatieven als nevenactiviteit van de woonfunctie.

Erven en Tuinen

Voor de tuinen in de vesting is onderscheid gemaakt in de bestemmingen Erven en Tuinen. De karakteristieke, groene binnenterreinen en voortuinen zijn bestemd tot Tuinen. De bestemming Tuinen is gericht op het behoud van de karakteristieke groene gebieden in de vesting. Binnen deze bestemming is verharding daarom slechts in beperkte mate toegestaan. Nieuwe bebouwing is niet toegestaan. Uitzondering hierop vormen erfafscheidingen.

De bergingen op achterterreinen zijn specifiek bestemd tot Bergingen en zijn uitsluitend bedoeld voor bergingen, opslag en stallingsruimten.

Verblijfsdoeleinden

De wegen binnen de vesting zijn eenduidig en multifunctioneel vormgegeven. Gekozen is daarom voor één bestemming verblijfsdoeleinden voor wegen, trottoirs en parkeerplaatsen.

Groen en Water

De vestingwallen, bastions en ravelijnen zijn bestemd tot Groen. De bestemming is gericht op behoud van de karakteristieke waarden en niveauverschillen in het terrein. Wandelpaden zijn binnen de bestemming Groen toegestaan. Parkeren is *niet* toegestaan binnen de bestemming Groen.

In de vestingwallen bevinden zich kazematten³. De kazematten zijn bestemd voor de opslag en verkoop van onder andere levensmiddelen. Ook kleinschalige maatschappelijke activiteiten zijn toegestaan.

Het bestaande water in het plangebied is specifiek bestemd tot Water. In deze bestemming vallen ook de ligplaatsen van de bestaande jachthavens. Deze zijn op de plankaart aangeduid. De historische haven heeft een afzonderlijke benaming gekregen. Deze ligplaatsen zijn bedoeld voor historische schepen. Bij de jachthavens zijn ook bijbehorende voorzieningen mogelijk gemaakt zoals een clubgebouw en toiletgroepen. Voor de historische haven is daarnaast voorzien in de mogelijkheid een expositieruimte en een historische scheepswerf te realiseren.

Agrarisch gebied

Het agrarisch gebied buiten de vesting is bestemd tot Agrarisch gebied, aansluitend op de regeling in het Bestemmingsplan Buitengebied 1997. Nieuwe bebouwing is niet toegestaan.

Waterkering en waterstaatsdoeleinden (dubbelbestemmingen)

De vesting maakt gedeeltelijk onderdeel uit van de hoofdwaterkering. De dubbelbestemmingen Waterkering en waterstaatsdoeleinden en Waterstaatsdoeleinden waarborgen de waterkering, de waterhuishouding en de belangen van de scheepvaart.

Voor de camping de Mosterpot en de werf in het buitendijkse gebied is een vergunning verleend in het kader van de Wet beheer rijkswaterstaatwerken (Wbr-vergunning).

6.4. Bijzondere bepalingen

Molenbiotop

Zowel de molen 'Nooit gedacht' als de bijbehorende molenbiotop staan op de plankaart aangeduid. In de voorschriften wordt binnen een afstand van 200 m ten opzichte van de molen nadere eisen gesteld voor bebouwing hoger dan 2 m en is een aanlegvergunning opgenomen voor bebossen of anderszins beplanten met houtopstanden.

Archeologie

Voor de batterij de Postweide aan de Postweg is ter bescherming van de te verwachten archeologische waarden op de plankaart een aanduiding opgenomen. Binnen deze aanduiding is een aanlegvergunning vereist bij grondwerkzaamheden.

³ Kazemat: Onderaards bomvrij gewelf in permanente verdedigingswerken, tot bewaarplaats van munitie en levensmiddelen, of voor het veilig opstellen van soldaten en geschut bestemd (Van Dale)

7. OVERLEG EN UITVOERBAARHEID

7.1. Maatschappelijke uitvoerbaarheid

7.1.1 Beginspraak

Op 25 april 2001 is op het gemeentehuis van Woudrichem een beginspraakavond gehouden met betrekking tot het nieuwe bestemmingsplan voor de vesting Woudrichem. Circa 50 belangstellenden waren bij deze avond aanwezig.

Het doel van de avond was tweeledig:

- Allereerst had de beginspraakavond tot doel het verkrijgen van inzicht in de meningen van belanghebbenden met betrekking tot de gewenste ontwikkeling van de vesting en in specifiek aanwezige kennis over de vesting;
- Daarnaast was de avond bedoeld om uitleg te geven over het doel van het bestemmingsplan, de relatie van het bestemmingsplan met de leefbaarheid in de vesting en de koppeling van het bestemmingsplan met gewenste beeldkwaliteit.

De resultaten van de beginspraakavond hebben gediend als basis voor voorliggend bestemmingsplan en zijn vermeld in paragraaf 2.5 van deze toelichting.

7.1.2 Vooroverleg

Op 8 juli 2004 is bestemmingsplan vesting 2004 besproken met het Hoogheemraadschap. Een vervolgoverleg heeft plaats gevonden op 30 augustus 2004, in dit overleg is overeenstemming bereikt over de inhoud van voorliggend bestemmingsplan. (zie ook paragraaf 5.3 van deze toelichting).

7.1.3 Resultaten inspraak

In het kader van de inspraak heeft het voorontwerpbestemmingsplan van 25 oktober tot en met 22 november 2004 in het gemeentehuis ter inzage gelegen. Voorts is er op 16 november 2004 een inspraak- en informatieavond gehouden. Tijdens deze avond bestond de mogelijkheid om kennis te nemen van het voorontwerp-bestemmingsplan en om vragen te stellen.

De resultaten van de inspraak zijn verzameld in een aparte commentaarnota inspraak & overleg. Voor de beantwoording van de inspraak wordt korthedshalve verwezen naar deze nota.

7.1.4 Resultaten vooroverleg ex artikel 10 B.r.o.

In het kader van het vooroverleg ex artikel 10 van het Besluit op de Ruimtelijke Ordening, is aan de Provinciale Planologische Commissie Noord-Brabant, Rijkswaterstaat en aan het Waterschap Hoogheemraadschap Alm en Biesbosch het voorontwerpbestemmingsplan Woudrichem Vesting 2004 van de gemeente Woudrichem toegezonden.

Van beide instanties is een inhoudelijke reactie ontvangen. Deze reacties worden beantwoord in de commentaarnota inspraak & overleg. Voor de beantwoording van deze vooroverlegreacties wordt korthedshalve verwezen naar deze nota.

7.2. Economische uitvoerbaarheid

Over het algemeen betreft het voorliggende bestemmingsplan de weerslag van de bestaande situatie met geringe ontwikkelingsmogelijkheden op eigen particulier terrein. Uit een dergelijk consoliderend plan vloeien geen financiële verplichtingen voor de overheid voort.

Bijlage 1

Overzicht monumenten

Overzicht monumenten Woudrichem

Rijksmonumenten

- Hardstenen pomp in de Hoogstraat;
- Hoogstraat 1;
- Hoogstraat 5;
- Hoogstraat 7;
- Hoogstraat 9;
- Hoogstraat 27;
- Hoogstraat 31;
- Hoogstraat 47;
- Hoogstraat 49;
- Hoogstraat 51;
- Hoogstraat 53;
- Hoogstraat 55;
- Hoogstraat 2;
- Hoogstraat 4;
- Hoogstraat 6/8;
- Hoogstraat 10/12;
- Hoogstraat 14/16;
- Hoogstraat 18;
- Hoogstraat 20;
- Hoogstraat 36;
- Hoogstraat 38;
- Hoogstraat 44;
- De gevangenenpoort aan de Kerkstraat;
- Kerkstraat 5
- Kerkstraat 7;
- Kerkstraat 9;
- Kerkstraat 25/27;
- Kerkstraat 35;
- Kerkstraat 41;
- Kerkstraat 22;
- Kerkstraat 24;
- Kerkstraat 28;
- Kerkstraat 30;
- Landpoortstraat 18;
- Molenstraat 2;
- Molenstraat 10/12;
- De omwalling, muren, beren en kruitmagazijnen van de Rijkswal;
- Vissersdijk 15;
- Vissersdijk 35;
- Vissersdijk 6;
- Vissersdijk 8.

Gemeentelijke monumenten zijn nog niet aangewezen.

Bijlage 2

Historie en ontstaansgeschiedenis van Woudrichem

10 Het Brabantse gedeelte van de Nieuwe Hollandse Waterlinie

ING. G. VAN DER WEL

Dit gedeelte van de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) omvatte:

- 1 de vesting Woudrichem;
- 2 het Fort bij Giessen;
- 3 het Fort aan de Uppelsche Dijk;
- 4 het Fort aan de Bakkerskil;
- 5 het Fort aan het Steurgat.

Inleiding

De vesting Woudrichem en het direct daaromheen gelegen gebied maakte vanaf 1673 deel uit van de (Oude) Hollandse Waterlinie. In de loop van de negentiende eeuw werden de vesting en het omringende gebied opgenomen in de zuidvleugel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. In 1850 bouwde men op het belangrijkste acces, de weg Breda-Gorinchem, een torenfort aan de Uppelsche Dijk. In de jaren 1878-1882 werden inundatievoorzieningen verbeterd, het Fort aan de Uppelsche Dijk verder versterkt en op andere accessen de forten bij Giessen, aan het Steurgat en aan de Bakkerskil aangelegd. In de Bommelerwaard trof men in aansluiting daarop soortgelijke voorzieningen om en nabij het Fort Loevestein.

(Zie verder het deel Gelderland van de *Atlas van historische vestingwerken in Nederland*.)

De vesting Woudrichem

Specifieke gegevens

Naam: Woudrichem, Woerkom, Workum.

Locatie: topografische kaarten 1:50 000, blad 38 oost; 1:25 000, blad 38 G; 1:10 000, blad 38 GZ.

Functie: aanvankelijk steunpunt in het westelijke rivierengebied en grensvesting van Holland; vanaf 1672 steunpunt in de zuidelijke sector van de (Oude) Hollandse Waterlinie, en vanaf 1816 in de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Woudrichem sloot de accessen, gevormd door de westelijke dijk langs de Maas (de Hoge Maasdijk), de zuidelijke dijk langs de Merwede (Groenedijk) en de Vaartse- en Zandsteeg, af. Verder sloot het samen met Gorinchem en Loevestein en later ook met het Fort bij Vuren de vaarwegen over de Maas, de Waal en de Merwede af.¹

Vestingbouwkundige grondvorm: aanvankelijk een onregelmatige omwalling met natte gracht, later een onregelmatige vierhoek met een licht gebogen rivierfront en een natte gracht.²

Geschiedenis

Algemeen

Omtrent de oudste geschiedenis van Woudrichem is weinig met zekerheid bekend. Feit is echter dat het in 866 tot de bezittingen van de bisschop van Utrecht behoorde.³ Het eerste handvest is waarschijnlijk verleend tussen 1284 en 1330; het oudst bekende stadsrecht is van 1356.⁴ Woudrichem was de hoofdplaats van de heerlijkheid Altena, die in 1332 door Kleef aan Holland werd verkocht.⁵ In de jaren 1798-1815 ressorteerde de stad wisselend onder (een deel van) Holland en (een deel van) Brabant. Sinds 10 februari 1815 behoort zij tot het grondgebied van Noord-Brabant.⁶

Historische geografie

Woudrichem ontstond als nederzetting aan de Waal/Merwede. Vanaf de dertiende eeuw koos de hoofdstroom van de Maas een andere bedding en ging in de richting van Woudrichem lopen. Daardoor kwam het aan de samenvloeiing van twee rivieren te liggen.

Krijgsgeschiedenis

Tijdens het geschil tussen Willem van Beieren, graaf van Holland, en Jan van Arkel in 1405 namen de Arkelsen de stad bij verrassing in, plunderden haar en staken haar in brand. Tijdens de oorlog tussen Gelre en Holland verrasten de Geldersen op 13 november 1511 het garnizoen. Hendrik van Nassau, stadhouder van Holland, heroverde de stad na een langdurig beleg op 3 maart 1512.⁷

De beginfase van de Tachtigjarige Oorlog, van 1568 tot 1588, was voor de stad een zeer bewogen periode, waarbij zij herhaaldelijk in andere handen overging. Het begon in 1572 met de overgang van Woudrichem naar de steden die de zijde van de opstand hadden gekozen. Reeds in het jaar daarop moest zij echter aan de vijand

Woudrichem en omliggend gebied omstreeks 1560; kaart van Jacob van Deventer.
1 Waterpoort; 2 Oosterpoort; 3 Landpoort; 4 Westerpoort (Bibliotheek RDMZ; facsimile-uitgave Atlas van Deventer 1920).

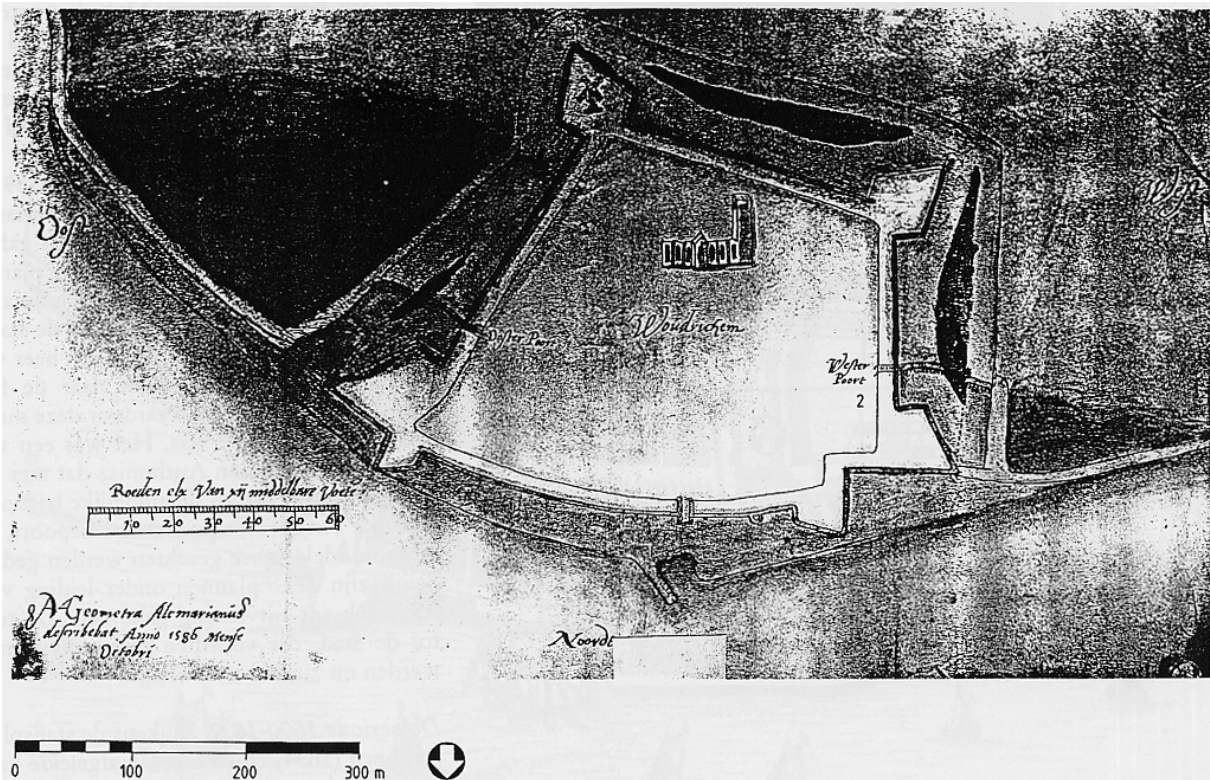
worden prijsgegeven. Door toepassing van de tactiek van de verschroeide aarde werd niet alleen de gehele 'stadsvrijheid' buiten de Oosterpoort, aan de Maas, vernield, maar ging ook de stad zelf in vlammen op. Toen de vijand de vesting weer had ontruimd, kreeg zij een bezetting van vijf Staatse vendels, die op last van de prins van Oranje alleen in uiterste noodzaak de plaats mochten verlaten en scheepgaan op de daartoe gereedliggende schepen. Dit kwam zo ver toen in 1574 troepen onder commando van Chiappino Vitelli drie stormaanvallen uitvoerden. Met achterlating van een honderdtal doden moesten de Staatse troepen de stad prijsgeven. De verlaten stad was blijkbaar zo zwaar vernield dat de vijand geen poging meer deed haar in staat van verdediging te brengen. De Staatse troepen keerden er terug, hetgeen het begin betekende van het herstel en de modernisering van de vesting. De in 1589 en 1599 door de Spanjaarden ondernomen pogingen om de stad weer te veroveren mislukten.⁸

Tijdens de Franse invasie in 1672 bleef een vijandelijke aanval op Woudrichem en Loevestein zonder resultaat, dank zij de tijdige inondering van het omringende land.⁹ De vesting ging in dat jaar deel uitmaken van de zuidelijke sector van de provisorische waterlinie, die toen in het oosten van het gewest Holland tot stand kwam. Dit gedeelte werd van juni 1672 tot eind 1673 verdedigd door veldmaarschalk Paulus Wirtz, een onderbevelheb-

ber van stadhouder Willem III. In 1673 werd Woudrichem opgenomen in de (Oude) Hollandse Waterlinie. Ruim 120 jaar later, in de slotfase van de oorlog tegen het revolutionaire Frankrijk (1793-1795), dreigde Woudrichem opnieuw in de frontlinie terecht te komen. In december 1794 namelijk nam prins Willem Frederik van Oranje, de oudste zoon van stadhouder Willem V en opperbevelhebber van het Staatse leger, stelling achter de Merwede. Tevens was toen ook de belangrijkste vestingdriehoek Gorinchem-Loevestein-Woudrichem met eigen troepen bezet. Nadat de vijand echter begin januari 1795 in het gebied benoorden de grote rivieren was doorgedrongen en zich in Holland zonder bloedvergieten een omwenteling had voltrokken, zag de bevelhebber van de troepen in Woudrichem zich gedwongen op 20 januari te capituleren.¹⁰

In het kader van de ontruiming van het Nederlandse territorium in de laatste maanden van 1813 trokken op 15 december van dat jaar de Fransen uit de vesting weg. Zij wisten zich echter tot februari 1814 in Gorinchem te handhaven. Bij beschietingen over en weer leed Woudrichem veel schade.¹¹

De vesting had tijdens de Belgische Opstand (1830-1839) en in het begin van de Frans-Duitse Oorlog van 1870-1871 een bezetting. Zowel in de jaren 1914-1918 als in de jaren 1939-1940 was zij ter verdediging ingericht en voorzien van een militaire bezetting. Geduren-

De vesting Woudrichem; tekening van Adriaan Anthonisz van 1586 van de nieuwe bevestiging van de stad.
1 Oosterpoort; 2 Westerpoort. Voor de Oosterpoort is het ravelijn getekend, dat nog niet aanwezig is (ARA VTH 3212).

de de Tweede Wereldoorlog bleef de stad lang voor oorlogshandelingen gespaard. Op 21 april 1945 vernielden de Duitsers echter de uit 1662 daterende molen in de keel van het zuidoostelijke bastion.

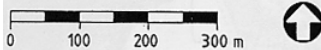
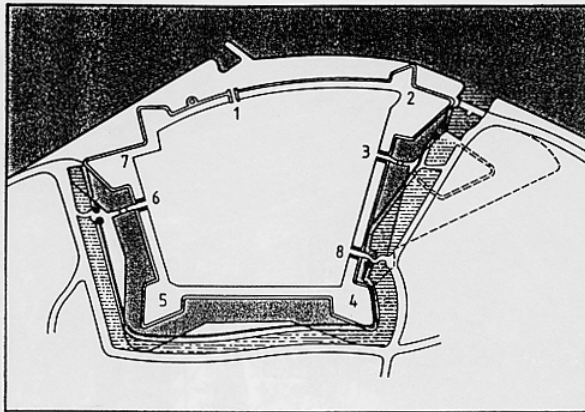
Vestingbouwkundige ontwikkeling

De Middeleeuwen. Aangenomen wordt dat in mei 1386 met de ommuring van de stad een begin werd gemaakt. In een oorkonde van 23 oktober 1389 wordt Woudrichem voor het eerst stad genoemd.¹² De plattegrond van Jacob van Deventer (1560) geeft een duidelijk beeld van de vestingwerken. In de ommuring waren veertien muurtorens en vier stadspoorten opgenomen. Aan het einde van de Molenstraat stond de Westerpoort, de Oosterpoort sloot de Hoogstraat af en de Landpoort de Landpoortstraat. Aan de noordzijde lag de Waterpoort, later ook bekend als de Gevangenpoort.

De plannen van Adriaan Anthonisz (1577-1587). Na de verwoesting in 1573 besloot prins Willem van Oranje in 1577 de stad van nieuwe vestingwerken te voorzien; eerst in 1583 werd onder leiding van de prins het werk energiek aangepakt.¹³ De vestingbouwer Adriaan Anthonisz kreeg opdracht hiervoor een plan te ontwerpen.¹⁴ Dit plan is niet bewaard gebleven; wel bestaat een stadsplattegrond, door hem gesigneerd en ge-

dateerd 30 oktober 1586¹⁵. Deze geeft blijkens een erbij behorende, thans niet meer beschikbare, memorie de toestand weer, kort vóór de nieuwe aanleg nagenoeg gereed was. Met stippellijnen is hierop ingetekend een ravelijn, dat vóór de Oosterpoort bij de samenstroming van de rivieren zou worden aangelegd. De kosten hiervan, die 4000 gulden zouden bedragen, zijn vermoedelijk wel de oorzaak geweest dat de prins dit voorstel verwierp. Deze tekening, die in wezen een revisietekening van de uitgevoerde werken was, leert ons dat de vesting werd ontworpen als een vierhoekige gebastioneerde vesting met twee bastions aan de landzijde en twee dubbelbastions aan de rivierzijde, met daartussen een gebogen waterfront, waarin de Waterpoort lag. Vermoedelijk ontstonden de dubbelbastions uit de behoefte de rivier beter te kunnen bestrijken. De vesting werd zodanig gesitueerd dat de saillant van de vier bastions tot de binnenkant van de bestaande vestgrachten liepen; het stadsareaal werd hierdoor aanzienlijk verkleind. De bestaande vestinggracht bleef intact, waardoor tussen de oude en de nieuw gegraven grachten eilandjes ontstonden.

De middeleeuwse vestingwerken werden geheel gesloopt. Hiermede verdwenen ook de Wester- en Oosterpoort, ter vervanging waarvan in de nieuwe courtines gelijknamige nieuwe stadspoorten werden gebouwd. De Landpoort kwam buiten gebruik en de brug werd

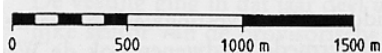
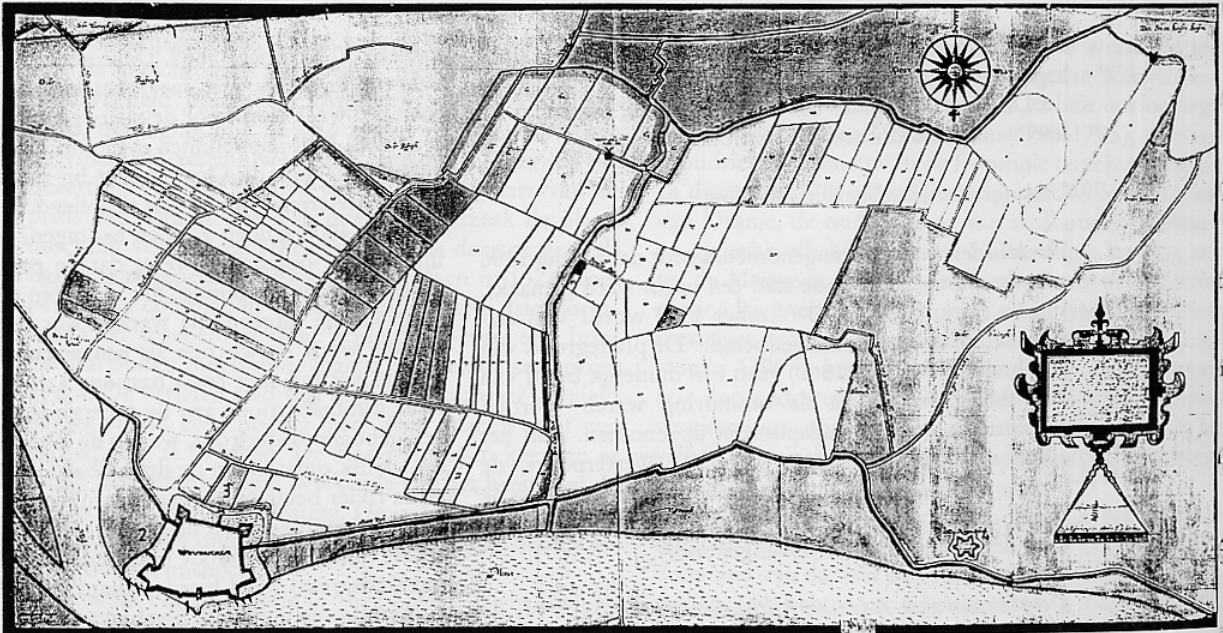

De vesting Woudrichem; reconstructietekening van het gebastioneerde tracé rondom het verkleinde stadsareaal en binnen de middeleeuwse grachten.
1 Waterpoort; 2 dubbelbastion; 3 nieuwe Oosterpoort; 4 landbastion; 5 nieuwe Westervoort; 6 dubbelbastion (tekening van H.A. van Oerle op basis van het ontwerp van Adriaan Anthonisz uit 1586).

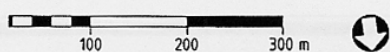
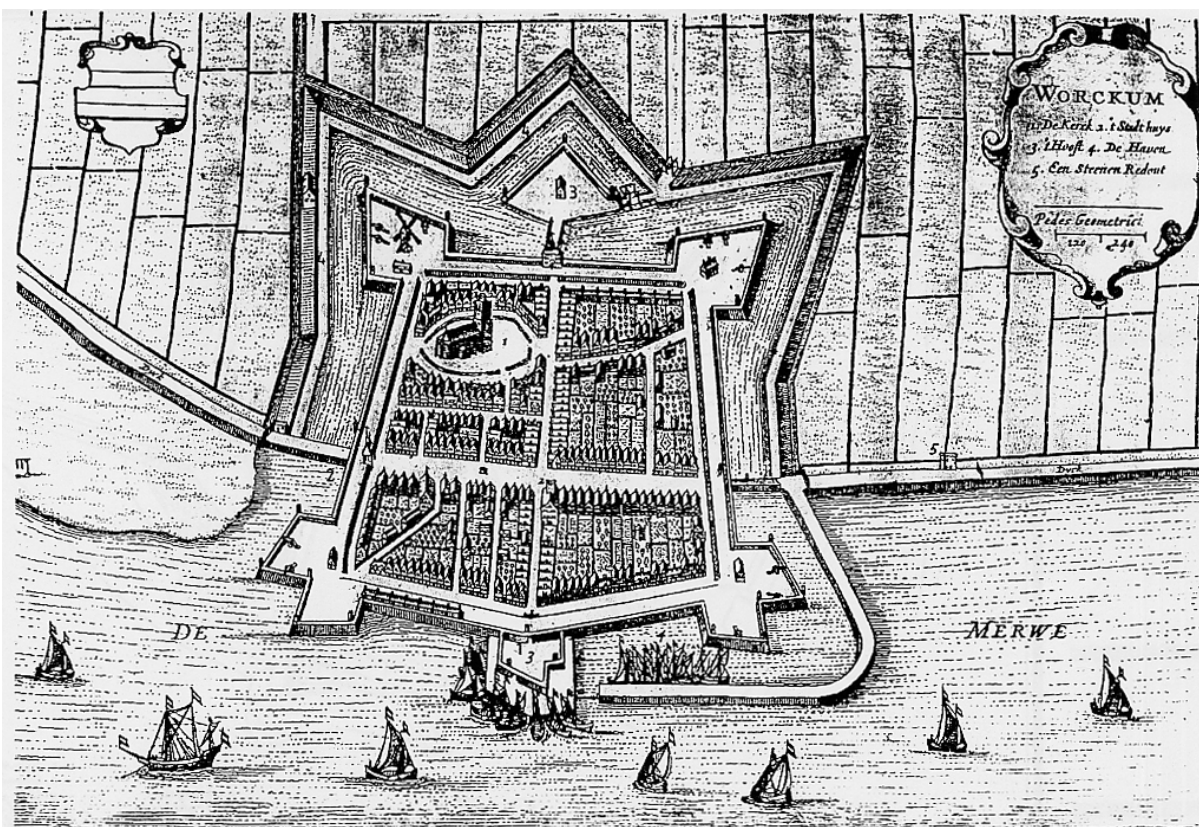
door een beer vervangen. Ook de uitstroming van de gracht aan deze zijde van de stad werd met een beer, voorzien van een spuigat, afgesloten. Een deel van de voormalige stad kwam nu buiten de nieuwe wallen te liggen, waaraan onder meer het Bagijnhof ten offer viel.

De plannen rond 1600. In 1589 en 1599 werd de stad opnieuw bedreigd en ontkwam zij ternauwernood aan verovering door de Spanjaarden. Dit gaf vermoedelijk de stoot tot het opstellen van nieuwe plannen. Hieromtrent licht de kaart van Daniel Schillinx uit 1603 ons nader in. De westelijke toegang tot de stad werd gesloten en de brug ter plaatse door een beer vervangen. De Oosterpoort werd verplaatst naar de flank van het noordoostelijk bastion, waardoor deze nu via een gebogen brug bereikbaar was. Het was een variant op het voorstel van Adriaan Anthonisz dat niet tot uitvoering was gekomen. Tussen de zuidelijke bastions werd in de courtine een nieuwe poort, de Koepoort, gebouwd. De oude middeleeuwse grachten werden gedicht. Vermoedelijk zijn deze plannen onder leiding van Johan van Rijswijck tot uitvoering gekomen. De toegangswegen tot de stad, die voordien over de rivierdijken liepen, werden nu zuidwaarts verlegd.

De periode 1600-1632. Blijkens de stadsplattegrond van Boxhorn (1634) en de hiervan afgeleide kaart van Blaeu zijn er in deze periode verscheidene werken uitgevoerd. Deze kaarten volgen het stadspatroon niet heel nauw-

De vesting Woudrichem; kaart van Daniël Schillinx uit 1603.
1 Waterpoort; 2 Oosterpoort; 3 Koepoort; 4 de Muggeschans (geheel verdwenen schans uit de Tachtigjarige Oorlog) (ARA VTH

Plattegrond van Woudrichem, uit: M.Z. Boxhorn, *Toonneel ofte Beschrijvinge des Landts ende Steden van Hollandt en West Vrieslandt* (Amsterdam 1634) 298 en 299.

1 versterking vóór de Water- of Gevangenpoort; 2 Loevesteinse poort; 3 ravelijn vóór de Koepoort; 4 enveloppe (Bibliotheek RDMZ, Zeist).

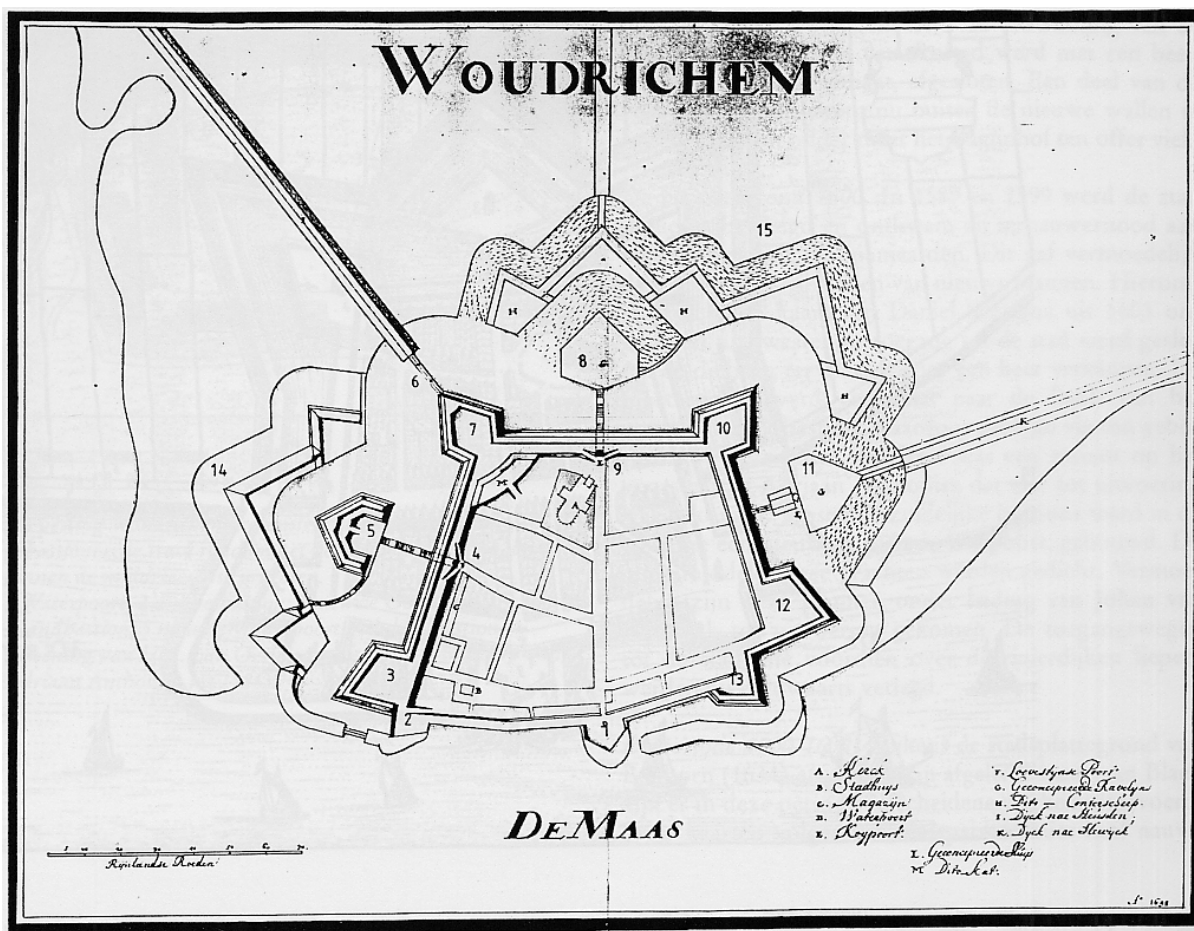
keurig, maar geven wel een idee van de feitelijke situatie. De vesting was nu aan de landzijde omgeven door een enveloppe met voorgracht; vóór de Koepoort lag een ravelijn. Vóór het noordwestelijk bastion was een soort buitenhaven aangelegd, die door een gebogen strekdam was afgeschermd. Buiten de Water- of Gevangenpoort was een versterkt havenhoofd met buitenpoort gebouwd. De poort in het noordoostelijk bastion en de gebogen brug verdwenen. In de plaats daarvan werd aan het einde van de Vissersdijk een nieuwe poort met bovenbouw, de Loevesteinse poort, gebouwd.

De werken in de tweede helft van de zeventiende eeuw. In deze periode werden de vestingwerken aan de oostzijde aanzienlijk uitgebreid. Vóór de Loevesteinse Poort werd een groot ravelijn aangelegd, dat staat afgebeeld op een tekening van 1678. Hierop zijn ook de 'geconcipieerde' werken ingetekend, die men dus voornemens was tot uitvoering te brengen. Het betrof hier de aanleg van een ravelijn aan de westzijde van de stad, dat vóór de Bagijnenstraat kwam te liggen en aansloot op

de dijk naar Sleeuwijk. Blijkens een kaart van Nicolaas Samuel Cruquius uit 1729 waren deze werken in dat jaar uitgevoerd.

De periode 1815-1940. Aan de verdedigingswerken is sinds 1729 weinig gewijzigd. Wel werden nog enkele verbeteringen aangebracht. In 1815 werd in de Hoge Maasdijk, even ten oosten van het zuidoostelijk bastion, een inundatiesluis gebouwd in de vorm van een waaier-sluis, en in 1854 werd ten zuiden van de vesting de Batterij in de Postweide aangelegd ten behoeve van een betere bestrijking van de Hoge Maasdijk, ten zuidoosten van de sluis. Binnen de wallen werd in 1851 het arsenaal nabij de Koepoort en in 1854 een versterkte kazerne nabij de Loevesteinse poort gebouwd. Voorts werden in 1867 twee bomvrije kruitmagazijnen nabij het zuidoostelijk bastion gebouwd.

Kort vóór 1940 werd bij de Hoge Maasdijk ten zuidoosten van de inundatiesluis een tankhindernis in de vorm van een aspergeversperring aangelegd, alsmede een betonnen schuilplaats op het ravelijn voor de Loevesteinse Poort. In de jaren 1908-1909 werden de hou-

De vesting Woudrichem; opmeting uit 1698 met de voorgenomen nieuwe werken.

1 Waterpoortbolwerk, later bastion I; 2 Hoog Maaspunt; 3 Oude Galgetenaille, later bastion V; 4 Loevesteinse poort; 5 ravelijn vóór de Loevesteinse poort; 6 oostbeer; 7 Molenbolwerk, later bastion V; 8 ravelijn vóór de Koepoort; 9 Koepoort; 10 Bagijnbolwerk, later bastion IV; 11 ravelijn met westbeer; 12 Dommels tenaille, later bastion III; bastion II; 14 (deel van) enveloppe; 15 (niet uitgevoerde) enveloppe (ARA VTHR 652).

ten bruggen over de ravelijnsgrachten door aarden dammen vervangen en in de jaren 1948-1949 de houten bruggen over de hoofdgracht door betonnen bruggen. Bij Koninklijk Besluit van 27 mei 1955 (Staatsblad 238) werd Woudrichem als vesting opgeheven.

Huidige toestand

De wallen, bastions en grachten uit de tijd van Adriaan Anthonisz zijn nagenoeg in hun oorspronkelijke vorm behouden gebleven. Alleen de plaatsen van de toegangen en de beren hebben wijzigingen ondergaan. De beide toegangen tot de vesting, de Koe- en de Loevesteinse Poort, zijn thans eenvoudige coupures door de wal, geflankeerd door keermuren met schotbalksponningen. De ravelijnen vóór die poorten zijn nog aanwezig; het ravelijn voor de Westbeer is verdwenen. Zowel

in de westelijke als in de oostelijke gracht zijn de beren nog aanwezig. Op de Oostbeer staat een monnik, die in 1936 is aangebracht, maar de scheurbroeken op deze beer zijn toen verwijderd. Op de sluitsteen van de ezelsrug aan de zijde van het bastion staat gebeiteld: 1780 GENOEGZAEM GEHEEL VERNIEUWT.

De Gevangenpoort, het arsenaal, de kazerne en de kruitmagazijnen verkeren in goede staat.

Resten van de buitenwerken voor het oostfront zijn nog herkenbaar; een deel van de hoofdgracht is daar als jachthaven ingericht. Van de inundatiesluis zijn de stalen waaierdeuren verwijderd; de doorlaat geschiedt nu door een duiker met schuif. De Batterij in de Postweide is nagenoeg verdwenen.

De verdedigingswerken, alsmede de voornoemde gebouwen, zijn opgenomen in de lijst van beschermde monumenten.